

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA TOPLULUKLARI ARAŞTIRMA VE
UYGULAMA MERKEZİ (ATAUM)

Prof. Dr. Ahmet Şükrü ESMER’i
Anma Günü Çerçevesinde
“KIBRIS SORUNU”
Paneli

*Bu kitap, Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak
Vakfı'nın desteğiyle yayınlanmıştır.*

30 Nisan 2009
ANKARA

ANKARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO: 239

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve
Uygulama Merkezi Yayınları

ISBN: 978-975-482-842-9

PANEL DÜZENLEME KOMİTESİ

Prof. Dr. Ömer KÜRKCÜOĞLU
Prof. Dr. Melek FIRAT
Prof. Dr. Çağrı ERHAN
Doç. Dr. Erel TELLAL
Dr. Gökhan ERDEM
Arş. Gör. Ersin EMBEL
Arş. Gör. Özge ÖZKOÇ

Editörler

Prof. Dr. Çağrı ERHAN
Doç. Dr. Burça KIZILIRMAK

Editör Yardımcısı

Uzm. Deniz SENEMOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Uzm. Dr. Mehmet Kaya UYSAL

*Panelin bant çözümü A.Ü. S.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü
doktora öğrencisi Utku KIRLIDÖKME tarafından yapılmıştır.*

Yayına Hazırlayan

Demet Halime SEZGEN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
İncitaşı Sokak No:10
06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55
Basım Tarihi: 06/11/2009

İÇİNDEKİLER

Acılıs Konusmaları

<i>Özge ÖZKOÇ</i> , Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyasi Tarih Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.....	1
<i>Prof. Dr. Ömer KÜRKÇÜOĞLU</i> , Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyasi Tarih Anabilim Dalı Başkanı	4
<i>Prof. Dr. Ahmet KILIÇOĞLU</i> , Memleketimizde Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak Vakfı	7
<i>Prof. Dr. Mustafa AKKAYA</i> , Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dekanı.....	10
<i>Prof. Dr. Celal GÖLE</i> , Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı	12

Panel Konusmaları

<i>Prof. Dr. Ersin ONULDURAN</i> , Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı, Panel Başkanı	17
<i>Doç. Dr. Kudret ÖZERSAY</i> , Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi	19
<i>Prof. Dr. A. Haluk ÜLMAN</i> , 15. ve 16. Dönem İstanbul Milletvekili	28
<i>Prof. Dr. Şükrü Sina GÜREL</i> , Eski Dışişleri Bakanı	35
<i>Prof. Dr. Melek FIRAT</i> , Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.....	42
<u>Soru-Cevap</u>	49

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Özge ÖZKOÇ*

Sayın Dekanım, Sayın Konuklar,

Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmel anısına düzenlenen “Kıbrıs Sorunu” başlıklı panelimize hoş geldiniz.

Açılış konuşmalarına ve panele geçmeden önce, Sayın Hocamızın özgeçmişini sunmak istiyorum sizlere.

Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmel, 1893 yılında Kıbrıs-Lefkoşa’da doğdu. Babası Lefkoşalı tüccar Şükrü Efendi’nin oğlu Mehmet Arif’tir. Ortaöğrenimini Lefkoşa’da İngiliz Okulu ile Kıbrıs Lisesi’nde yapmıştır. Bu sırada babası, Sünuhat (Akla Gelenler) adlı bir haftalık gazete çıkardığından, Ahmet Şükrü ilk gazetecilik zevkini oradan almıştır. Lise’den sonra İstanbul’a gelmiş, ABD’ne öğrenci yollamak için açılan yarışmayı kazanarak New York’taki Columbia Üniversitesi’ne gönderilmiştir. Orada, Hukuk okuyarak bu alanda lisans ve yüksek lisans diplomalarını, Devletler Hukuku ve Siyasi Tarih’ten de doktora derecesini almıştır. Bu sırada, Gazetecilik Okulu’nda da bazı derslere devam etmiştir. I. Dünya Savaşı henüz bitmemiş olduğundan, bir süre ülkeye dönememiş ve New York’ta Sada-yı Vatan (Yurdun Sesi) adlı haftalık bir gazete çıkarmıştır ki, bu gazete ABD’nde Türk dilinde yayınlanan ilk gazetedir.

1921’de ülkeye döndükten sonra Galatasaray Lisesi’ne İngilizce Öğretmeni olarak atanmış, aynı zamanda Vakit Gazetesi yazı kadrosunda yer almıştır. Kurtuluş Savaşı kazanılınca, gazeteci olarak Mudanya ve ardından Lozan Konferansı’na katılmıştır. Yurda dönüşünde bazı arkadaşlarıyla Vatan Gazetesi’ni çıkarmış, sonra Milliyet Gazetesi’nin Yazı İşleri Müdürü, daha sonra da Genel

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyasi Tarih Anabilim Dalı

Müdürü olmuştur. Milliyet'te çalışırken Mülkiye Mektebi Siyasi Tarih Hocası olmuş ve bu dersi Harp Akademisi'nde ve Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi'nde de vermiştir. Mülkiye, Ankara'ya nakledilince, Ahmet Şükrü Mülkiye Mektebi'nde Siyasi Tarih profesörlüğüne getirilmiştir. Ulus Gazetesi'nde de Dış Politika yazarı olmuştur.

Daha sonra, 1939'da İstanbul milletvekili seçilmiştir. 1945'te Birleşmiş Milletleri kuran San Francisco Konferansı'na Türk heyeti danışmanı olarak katılmıştır. 1946'da milletvekilliğinden ayrılmıştır.

1948'de Haberler Bürosunu kurmak üzere New York'a gitmiştir. 1949'da ise, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne atanarak tekrar Ankara'ya gelmiştir. 1954'te Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki Siyasi Tarih Profesörlüğü görevine geri dönmüş, 1969'da da emekliye ayrılmıştır. Daha sonra, Barış adını alan eski Ulus Gazetesi'ndeki dış politika yazarlığına devam etmiştir. 19 Ocak 1982'de vefat ettiği gün bile gazetedeki yazısı yayınlanmıştır.

Hocamızın 1944'te yayımlanan *Siyasi Tarih* ile 1953'te yayımlanan *Siyasi Tarih (1919-1939)* başlıklı kitapları ile başlıcaları "Cyprus, Past and Present" ve Prof. Dr. Oral Sander ile ortaklaşa yazdığı "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası" olan bilimsel makaleleri bulunmaktadır. Ayrıca, Ayın Tarihi ile başta Milliyet ve Ulus gazetelerinde çok sayıda araştırma ve inceleme yazılarıyla gezi notları yayınlanmıştır.

Özge ÖZKOÇ

Şimdi açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyasi Tarih Anabilim Dalı Başkanı Sayın
Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu'nu kürsüye davet ediyorum.

Ömer KÜRKCÜOĞLU*

Sayın Büyükelçim, Sayın Dekanlar, Sayın Konuklar, Sevgili Öğrenciler,

Ahmet Şükrü Esmer adını, daha Mülkiye'ye girmeden tanırdık. Siyasi Tarih derslerinde Bismarck'ı ve öteki tarihi kişileri Hocamızdan dinlemek ayrı bir zevkti. Hele daha yakın dönemlere geldikçe tarihi olayları ve kişileri, onları bizzat yaşayıp tanıyan Hocamızdan dinlemek daha da ilgi çekici olurdu. Hocamız, yeni Türkiye'nin uluslararası kuruluş belgesinin imzalandığı Lozan Konferansı'na ve daha birçok toplantıya katılmıştı. Pek çok tarihsel anısı vardı. Adeta tarihin canlı tanığıydı. Kendisi de tarihsel şahsiyet olan bir siyasi tarihçiydi. Hocamızın öğrencisi olduğum gibi, son asistanlığımı da yaptım. Bir yıl kadar birlikte çalıştık. Derslerine yanında girdim. 1969'da emekliye ayrılmasından sonra kendisini daha da yakından tanımak mutluluğuna eriştim. Bilgi ve tecrübesine sık sık başvurmaya devam ettim. Emekliye ayrıldığı tarih olan 1969'un onuncu yıldönümüne rastlayan günlerde Fakültemiz, Hocamızın anısına *Armağan* yayımlamak kararını alınca son asistanı olarak *Armağan* editörlüğü görevini üstlendim. *Armağan*'ı 1981 yılında yayınladık. Hocamıza *Armağan*'ı takdim ettiğim günün onur ve mutluluğunu hiç unutamam. Kısa bir süre sonra, 19 Ocak 1982'de vefatı dolayısıyla Fakültemizde yapılan törende konuşma yapmak ise benim için çok hüznün vericiydi. Kendisini rahmetle anıyorum.

Bugün ise Hocamızın anısına, Kıbrıs Sorunu için bir panel düzenlemiş olmaktan dolayı yine mutluluk ve onur duymaktayız. Zürih ve Londra Antlaşmaları'nın 50., Kıbrıs Barış Harekatı'nın 35. yıldönümüne rastlayan panelimiz, Hocamızın emekliye ayrılışının da 40. yıldönümüne ve elbette Fakültemizin 150. yıl dönümüne denk gelmektedir. Bu anlamlı etkinliğin gerçekleştirilmesindeki katkıları nedeniyle Dekanımız Sayın Prof. Dr. Celal Göle'ye, Hukuk Fakültemizin Dekanı Sayın Prof. Dr. Mustafa Akkaya'ya, Hocamızın anısına kurulan ve panelimizi destekleyen Memleketimizde Münevver

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyasi Tarih Anabilim Dalı Başkanı

Gazeteci Yetişmesini Sağlamak Vakfı'nın Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu'na, Bölüm Başkanımız Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran'a, Araştırma Görevlimiz Özge Özkoç ile bir üyesi halen Kıbrıs'ta vatani görevini ifa etmekte olan Anabilim Dalımızın sevgili öğretim elemanlarına, öteki görevlilere, sayın oturma başkanına, toplantı davetiyemizi hazırlamamızdan sonraki günlerde doçent olan Sayın Kudret Özersay'a ve diğer değerli konuşmacılara ve katkılarınızdan dolayı hepimize şükranlarımı ve saygılarımı sunarım.

Özge ÖZKOÇ

Memleketimizde Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Sayın Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu'nu kürsüye davet ediyorum.

Değerli Konuklar,

Benim bu açılış konuşmasındaki görevim, sadece bu etkinliğe sponsor olan Vakfımız ile ilgili size kısa bir bilgi vermekten ibaret. Memleketimizde Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak Vakfı, Ahmet Şükrü Esmer'in eşi Güzin Esmer tarafından vasiyet yoluyla kurulmuş bir vakıftır. Şükrü Esmer 1982 yılında ölmüş, çocuksuz olarak ölmüş, evladı yoktur. Geride kalan eşi Güzin Esmer, kendisinden bir yıl sonra, 1983 yılında ölmüştür. 1983 yılında ölümünü müteakip Ankara 3. Sulh Hukuk Mahkemesi'ne celp edilen bir vasiyet ile ölümünden sonra tüm malvarlığının Memleketimizde Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak amacına yönelik olarak tahsis edildiği görülmüştür. Vakfın kurulmasını sağlayan vasiyet, resmi bir vasiyet, önümde, detaylarını anlatmak üzere değerli vaktinizi almak istemiyorum. Ama yıl 1961. Bunu vurgulamamın sebebi, Vakfın ismindeki eski sözcüklerin 1961 yılına ilişkin olmasından kaynaklanmaktadır. Vakıf, aydın gazeteci yetişmesini sağlama amacına yönelik olarak kurulmuş bir vakıftır. Burada kısaca bu Vakfın bize intikali ile ilgili birkaç cümle sarf etmek istiyorum. Rahmetli Güzin Esmer 1983 yılında vefat ettiği halde bu Vakfın bize intikali ile bizim Vakıftan ve vasiyetten haberdar olmamız, maalesef 14 yıl sonra olmuştur ve bu 14 yıl müddetle, rahmetli Güzin Esmer'in malvarlığının neler olduğuna, halen vakıf olmamız da mümkün olmamıştır. Bu, Türk yargısındaki gecikmenin, Türk yargısındaki çalışmanın buradaki tipik bir örneğidir. Ankara, Sıhhiye'deki Adliye'den 14 yıl müddetle Vakfın yöneticileri olarak haberdar olamıyoruz. Vakıf senedinde açıkça Vakıf Yönetim Kurulu'nun kimlerden oluşacağı yazılmış. Rahmetlinin kaleme aldığı Vakıf senedinin üçüncü maddesinde tesisin idaresi denilmiş. 1961'de vakıf sözcüğü yok, tesis denilmektedir. Tesisin idaresi denilmiş. Tesis'i, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı Dış Münasebetler Enstitüsü Müdürü (şimdiki Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı olarak yorumladık, mahkeme de böyle kabul etti), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı ve Hukuk Fakültesi Profesörler

* Prof.Dr., Memleketimizde Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

Kurulu tarafından seçilecek bir profesörden oluşan üç kişi tarafından yönetilecektir. Biz, 1997’de bundan haberdar olabildik, müdahale ettik ve o güne kadar olumsuzluklar yaşandığını gördük; ama müdahale imkânımız da çok az oldu. Demek ki bu senet gereğince, vakfı biz 12 yıldan beri yönetiyoruz. Vakfın yönetim kurulu üyelerinden Hukuk Fakültesi Dekanı sırasıyla Sayın Prof. Dr. Ramazan Arslan, daha sonra Sayın Prof. Dr. Lale Sirmen, daha sonra Sayın Prof. Dr. Metin Feyzioğlu ve son olarak değerli Dekanımız Sayın Prof. Dr. Mustafa Akkaya, bu Vakfa hizmet etmiştir. Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı’ndan ise sırasıyla Sayın Prof. Dr. Füsun Arsava, daha sonra Sayın Prof. Dr. Hüseyin Pazarcı ve son olarak değerli Hocamız Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran, bu Vakfın Yönetim Kurulu olarak görev yapmaktadır. Ben ise, 1997 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Fakülte Kurulu tarafından bu Vakfa Yönetim Kurulu üyesi olarak seçildim ve 12 yıldan beri bu Vakfa tamamen manevi amaçlarla, hiçbir karşılık beklemeksizin hizmet etmekteyim. Birtakım sorunlar yaşıyoruz, o sorunları size anlatmak suretiyle yine değerli vaktinizi almak istemiyorum.

Değerli, rahmetli Sayın Güzin Esmer, manevi amaçlara yönelik böyle güzel bir eser yaratmak istemiştir. Onun değerli, rahmetli eşi Sayın Prof. Dr. Şükrü Esmer de malvarlığını eşine bıraktığından, o da bu Vakfa böyle değerli bir eser yaratmak üzere malvarlığını tahsis etmiştir. Onların ruhlarını şad etmek, onları saygıyla anmak amacıyla biz bir etkinlik yapmayı uzun süredir düşünüyorduk. Değerli Hocam Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran’a bu önerimi, bu manevi borcumuzu ilettiğimde sevinçle karşıladı, lütfetti. Değerli Hocam Sayın Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu ile birlikte bu etkinliği hazırladılar. Kendilerine bu hazırlıkları nedeniyle çok teşekkür ediyorum, katılımınız için sizlere de teşekkür ediyorum.

Değerli konuşmacılar, panelistler için de bu Vakfa, bu hizmetleri nedeniyle teşekkür ediyor, hepinize saygılar sunuyorum.

Özge ÖZKOÇ

Açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Mustafa Akkaya'yı kürsüye davet ediyorum.

Sayın Büyükelçim, Sayın Dekan, Değerli Hocalarım, Sevgili Öğrenci Arkadaşlarım,

Ben demin değerli Prof. Dr. Kılıçoğlu Hocamızın işaret ettiği gibi, Vakıf senedinde öngörülmesi nedeniyle, Dekanlık sürem boyunca bu Vakfın içinde yer alıyorum. 1961’de Güzin Esmer tarafından kurulan veya oluşturulan vasiyetname, işte demin Hocamızın da ifade ettiği gibi, 1983’te Adliye’ye intikal etmesine rağmen ancak 1997’de Vakıf yaşama geçirilebiliyor. Sayın Kılıçoğlu detaylarına girmedi, gerçekten hukukçu olarak Türk yargısının veya bu süreçteki sıkıntılarının, badirelerin çok yoğun olduğuna işaret etmek istiyorum. Ben bu vesileyle, Sayın Kılıçoğlu’na özellikle hem Fakültem, hem şahsım, hem de Vakıf adına teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Gerçekten hukuki anlamda son derece sıkıntılı bir süreç ki, 1997’den bu yana devam ediyor, hala da sonuçlanmış değil. Bir başka husus, belki de altının çizilerek belirtilmesi gerekiyor, hem rahmetli Güzin Esmer’in, hem de Prof. Dr. Esmer’in malvarlıklarını böyle bir amaca yönelik vakfetmiş olmaları da gerçekten örnek alınası bir davranış ve Vakfın amaçları doğrultusunda çaba göstermeye çalışıyoruz.

Hepinize teşekkürlerimi sunuyorum.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

Özge ÖZKOÇ

Açılış konuşmasını yapmak üzere Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Celal Göle'yi kürsüye davet ediyorum.

Sayın Büyükelçim, Hukuk Fakültemizin Değerli Dekanı Sayın Hocam, Değerli Hocalarım, Sevgili Mülkiyeliler, Değerli Konuklar, Sevgili Öğrencilerim,

Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer Hocamız adına düzenlenen “Kıbrıs Sorunu” ile ilgili bu açık oturuma, panele hepiniz hoş geldiniz, onur verdiniz.

Açılış konuşmaları büyük ihtimalle içinizden diyorsunuz ki bir türlü bitmedi, ben de aynı psikoloji ile buradayım. Gerçekten açılış konuşması, protokol konuşmaları devam ediyor; ama benimle bitiyor. Hemen şunu belirtmek isterim ki Sayın Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu hocama bir ekleme yapmak istiyorum. O da şu. Biliyorsunuz Fakültemiz, Mekteb-i Mülkiye, 1859 yılında İstanbul’da kurulmuştur ve bu yıl Fakültemizin 150. Kuruluş Yılı’nı kutlamaktayız. Bunu çeşitli etkinliklerle kutluyoruz, kutlamaya devam ediyoruz ve bu konuda da bilimsel toplantılara ağırlık veriyoruz. Nitekim, dün bir tane vardı, Kent Bilimi konusunda. Bugün de burada Kıbrıs konusu gündeme gelmiştir. Hep hocalarımdan şunu rica ettim, Eylül ayından, Ekim ayından beri: Mutlaka 2009 yılı içerisinde bilimsel etkinliklerle bu kuruluş yıldönümü çalışmalarına katkıda bulunalım. Bu önerime Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran Hocam, Sayın Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu Hocam, Sayın Prof. Dr. Melek Fırat Hocam, çok olumlu karşılık verdiler. Sayın Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer anısına bu toplantıyı Münevver Gazeteci Yetişmesini Sağlamak Vakfı ile birlikte düzenleyebileceklerini söylediler. Onun için ben Sayın Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu Hocama da, bu açıklamalarından dolayı teşekkür ediyorum ve bu eklemeyi yapmak ihtiyacını hissettim. Birazcık da Fakültemizin 150. Kuruluş Yılı etkinlikleri çerçevesinde düzenlediğimiz bir bilimsel toplantıdır diye bir ekleme yapmak istedim.

Efendim, ilginç olan bir nokta var. Cumhuriyet tarihimizin iki önemli güzide eğitim kurumu var. Birisi Mekteb-i Hukuk, birisi de Siyasal Bilgiler Okulu bugünkü adlarıyla. Daha sonra Hukuk Mektebi Hukuk Fakültesi olarak, Siyasal Bilgiler Okulu da Siyasal Bilgiler

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı

Fakültesi olarak Ankara Üniversitesi'nin çatısı altında biraraya gelmişlerdir. Ama tarih boyunca, Cumhuriyet tarihi boyunca iki okul coğrafi konumları itibariyle de hep yan yana olmuşlar, birbirlerini desteklemişlerdir, etkilemişlerdir. Oranın hocaları, Hukuk Fakültesi'nin hocaları Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde, Mülkiye'de; Mülkiyemizin hocaları da Hukuk Fakültesi'nde dersler vermişlerdir. İki kardeş okul birbiriyle gerçekten çok kaynaşmıştır. Şimdi Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer hocamız Mülkiye hocası. Fakat öyle bir Vakıf senedi ortaya çıkıyor ki değerli eşi tarafından, bu demin söylediğim kardeşliği, birlikteliği ortaya çıkaran bir vakıf senedi. Hem Hukuk Fakültesi Dekanı ve o fakültenin yönetim kurulu tarafından seçilecek bir hocamızı yönetime alıyor, hem de Mülkiye hocalarını alıyor. Yani benim gördüğüm tipik bir olay, bu Vakıf doğrudan doğruya Hukuk Fakültesi ile Mekteb-i Mülkiye arasındaki kardeşliği ortaya koyan, simgeleyen bir kuruluş olarak karşımıza çıkmıştır. Ben tarih boyunca da Mekteb-i Mülkiye ile Hukuk Fakültemiz arasındaki bu ortak kardeşliğin devam edeceğine yürekten inanıyorum.

Efendim, konuşmamı tamamlarken şunu söylemek istiyorum; ama her şeyden önce Sayın Prof. Dr. Ömer Kürçüoğlu kardeşime, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanımız Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran'a, diğer hocalarımıza, Özge başta olmak üzere gerçekten bu toplantıyı düzenledikleri için içten teşekkürlerimi, şükranlarımı sunuyorum. Ama toplantıya bakıyorum, bu protokol konuşmaları dışında tüm konuşmacılar Mülkiye'den. Lütfen adlarının yanındakiler sizi aldatmasın, genç arkadaşlarıma söylüyorum. Tabii Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı; ama Sayın Kudret Özersay kardeşim Mülkiyemizin yetiştirdiği bir bilim adamıdır, kendisini çok kısa bir süre önce doçent olduğu için bir kez daha ben de kutluyorum. Mülkiye'nin yetiştirdiği bir Mülkiyeli kardeşimdir. Sayın Prof. Dr. Haluk Ülman: Burada yazıyor "15. ve 16. Dönem İstanbul Milletvekili" diye, tabii saygı duyuyoruz; ama esas Mülkiye hocasıdır, tabii kendisini burada, bu tarihi çatı altında bir kez daha görmekten ve konuk etmekten dolayı gerçekten onur duyuyorum. Sayın Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel "Eski Dışişleri Bakanı" yazıyor. Eski kelimesini sevmiyorum. Önceki Dışişleri Bakanlarımızdan diyorum ve kendisi de Mülkiye'nin medarı iftiharıdır. Sayın Prof. Dr. Melek Fırat, zaten hocamız. Onun için kendilerine teşekkür ediyorum, buraya katılan hocalarımıza ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bir teşekkürüm de tabii duayen hocamıza, Sayın

Prof. Dr. İsmail Türk Hocamıza olacak. Hiçbir toplantımızda bizi yalnız bırakmıyor, kendisine de çok çok teşekkür ediyorum. Özdemir Ağabey daha genç, size teşekkür edersem biraz yaşlandırmış olurum, onun için o seviyede tutmuyorum; ama hoş geldiniz tekrar.

Hepiniz onur verdiniz, sempozyumun başarılı geçmesini diliyorum, saygılarımla.

Özge ÖZKOÇ

Panelimizi yönetmek üzere Oturum Başkanı Sayın Prof. Dr. Ersin Onulduran'ı ve değerli konuşmacıları kürsüye davet ediyorum.

PANEL KONUŞMALARI

Ersin ONULDURAN*

Sayın Büyükelçiler,

Bunu  o ul olarak s yluyorum. Çünkü aranızda hem h lihazırda görevde olan, hem Şu anda emekli olan Büyükelçilerimiz var. Sevgili hocalarım, bu benim için hakikaten büyük bir onur. Ayrıca ismimi çok andınız; ama bu toplantının gerçek mimarı Profesör K rk o lu'dur. Hem de yükü çeken arkadaşımız odur. Özge ile beraber kendisine bir kez daha Őükran hislerimizi ifade etmek istiyorum. Arkadaşlar, bu panel benim için gayet enteresan bir panel. Çünkü  yle bir panel ki, içinde hem bir Hocam var, hem iki tane öğrencim var, bir de arkadaşım var. Artık bunların kim olduğunu tahmin edersiniz. Hocam Sayın Prof. Dr. Haluk Ülman, Melek de, Kudret de. Biraz fark var aralarında ama, ikisi de öğrencim oldu. Melek'i hatırlıyorum derste, kendisine de birkaç kere söyledim, bir vesileyle hitap ederken bana "Ben bu sınıfın en akıllı öğrencisiyim," "En  alıŐkan öğrencisiyim" dedi. Hakikaten bölümümüzün de en akıllı ve en  alıŐkan yeni profesörü. Yaklaşık bir ay kadar oldu değil mi, profesör oldu, kendisini kalben kutluyorum. Kudret'i de hem öğrenciyken hem araştırma g revlisiyken tanıyordum. Şimdi çok yakında doçent olduğu için kutluyorum. Şükrü için ne desem bilmiyorum. Şükrü benden genç tabii, hem çok sevdiğim hem de siyaset hayatında parlayan bir yıldız oldu. Hem de bilimsel baŐarıları itibariyle hepimize örnek oldu. Onun için onu çok sık görmüyorum; ama görmekten mutluyum. Haluk hocama da bugün yemekte de söyledim: Canımı kurtardı. Doçentlik sınavında artık sınavın son anlardı, yaklaşık 26 sene önce, Şimdi ismini anmayalım, bir başka hoca bir soru sordu. Gece İstanbul'da Harbiye Nezareti binasında. Öyle bir soru ki o sorunun cevabı verilirse o anda okunmakta olan Ezan'ı bırakınız, yatsıyı dahi orada

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı, Panel Başkanı

geçirmemiz gerekecekti. Birdenbire masada bardakların titrediğini hissettim. Bir el böyle masaya vurdu, “Böyle soru mu olur?” dedi, “cevap verme evladım” dedi. “Yahu” dedi, “Siyasi Tarihin hapsini sordun, adam Napolyon’dan başlayıp İkinci Dünya Savaşı’na kadar sana mı anlatacak?” Neyse ben tabii cevabı aşağı yukarı biliyordum; ama kurtulduğuma da sevindim. Ondan sonra buraya neşe içinde geldim ve o gün bugündür kendisine medyun-u şükranım. Şimdi sevgili arkadaşlar, bu şükranıma karşılık onları biraz böyle sıkı bir şekilde, elimde bir maşayla yönetmeyi düşünüyorum. Yirmişer dakikalık süre tanımış organizatörler. Eğer ona riayet edersek çok fazla trafiğe sıkışmadan biraz da soru cevaba imkân verecek şekilde buradan ayrılabiliriz. Onun için de çok fazla konuşmayayım.

Kudret arkadaşımınla başlıyoruz, Sayın Doç. Dr. Kudret Özersay bize “1960 Antlaşmaları ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Hukuki Yapısı”nı anlatacak. Ondan sonra da devam edeceğiz, teşekkür ederim.

1960 ANTLAŞMALARI VE KIBRIS CUMHURİYETİ'NİN HUKUKİ YAPISI

Kudret ÖZERSAY*

Teşekkür ederim.

Sayın Prof.Dr.Ahmet Şükrü Esmer'in kendisi bir Kıbrıslı Türktür. Ben de Kıbrıslı bir Türk'üm. Siyasi Tarih Profesörü Sayın Esmer'in anısına düzenlenen bir panelde konuşmak, kendi Fakültemde, Mülkiye'de konuşmak ve özellikle de, hele hele Osmanlı Diploması Tarihi dersini aldığım, zamanın Büyük Amfisi, şimdinin Aziz Köklü Salonu'nda bir konuşma yapmak benim için bir onurdur. Özellikle Fakülteme ve Siyasi Tarih kürsüsüne teşekkür ederim.

Şöyle bir düşüncem var: Yani bu başlığa baktığımız zaman, dört ana başlık var kafamda. Bir tanesi, 1960 Antlaşmaları'nın yapılış sürecine ilişkin olarak, tabii ki onu anlatmak burada çok zaman alır. Ama yapılış sürecine ilişkin olarak dikkati çeken birkaç noktanın altını çizmek istiyorum. İkinci olarak, Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'ni kuran 1960 Antlaşmaları'nın içeriğine ilişkin bazı temel noktaların altını çizmekte yarar görüyorum. Üçüncüsü, Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti'nin diğer devletlerde olmayan, farklılaşan karakteristik özelliklerine ilişkin bazı saptamalar yapmak ve eğer zaman kalırsa şu soruya yanıt aramak istiyorum: Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran 1960 Antlaşmaları şimdi nerede? Kıbrıs Rum Yönetimi Avrupa Birliği'nin içerisinde tam üyesi iken, bu antlaşmalar şimdi nerede? Yok oldular mı, ne oldular?

Şimdi sürece baktığımız zaman, 1960 Antlaşmaları'nın yapılış sürecine, en çok dikkati çeken husus şu: Şubat 1959'da yapılan bu antlaşmalar ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temel yapısının ilk müzakeresi, ne Kıbrıslı Türkler, ne Kıbrıslı Rumlar, ne de İngiltere tarafından yapıldı.

Türkiye ve Yunanistan'ın Başbakanları tarafından Zürih'te müzakere edildi. Yani, bu devletin nasıl bir devlet olacağına, ana

* Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, KKTC

omurgasını Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları müzakere ederek ve parafladıkları bir belgeyle Zürih Antlaşması'yla netleştirdiler. Bu, bir devletin kuruluşu bakımından önemli bir unsurdur bana kalırsa. Sonradan Kıbrıslı Rumlar tarafından eleştirilmiş bir unsurdur; ama bir olgudur. Zürih'te, Şubat 1959'da paraflanan üç tane belge vardır: Bunlardan bir tanesi "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Temel Yapısı" başlıklı belgedir. Bunun içerisinde 27 tane madde vardır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ana omurgasını oluşturan hususlar buraya yazılmıştır. Sonradan da Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasası'nın içerisine bunlar entegre edilmiştir. Diğer belge, "Garanti Anlaşması"dır. Bir diğeri de "İttifak Antlaşması"dır.

Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları yine Şubat 1959'da, bu kez adanın yönetimini elinde bulunduran İngiltere'ye (Londra'ya) geçiyorlar ve yine Şubat'ta, bu kez 19 Şubat'ta Londra Konferansı düzenleniyor. Oraya Kıbrıslı Türklerin ve Kıbrıslı Rumların toplum temsilcisi sıfatıyla, Dr. Fazıl Küçük ile Makarios geliyor. İngiliz yöneticileri de geliyor, bir konferans düzenleniyor. Bu uluslararası konferans sonucunda yine birtakım belgeler kabul ediliyor. Ama hem bu belgelere, yani Londra Konferansı sonunda kabul edilen belgelere hem de Zürih'te kabul edilen belgelere baktığımızda, uluslararası hukukta anlaşıldığı anlamda bir uluslararası antlaşma görmüyoruz. Yani, Zürih ve Londra Antlaşmaları diyoruz; ama aslında bunlar teknik anlamda uluslararası antlaşma olmamışlardır. Bir antlaşmanın oluşum süreci başlamıştır. Fakat bu antlaşmaların her birinin tarafı olması gereken Kıbrıs Cumhuriyeti henüz doğmadığı için taraflardan biri yoktur. Dolayısıyla, bu antlaşmalar doğmamıştır; oluşturulma süreci başlatılmıştır. Daha sonra Kıbrıs'ta seçimler yapılmıştır, Anayasa Komisyonu Anayasa'yı hazırlamıştır ve Kıbrıs'a ilişkin olarak gerçek anlamdaki uluslararası antlaşma, 16 Ağustos 1960'ta, yani 15 Ağustos'u 16 Ağustos'a bağlayan gece imzalanan Lefkoşa Antlaşmaları'dır aslında ve o antlaşmalara Kıbrıs Türk ve Rum temsilcileri, liderleri Kıbrıs Türk ve Rum lideri olarak değil, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin seçilmiş Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı olarak yani Kıbrıs Cumhuriyeti ceketini giyerek imza atmışlardır.

Sonuç, yani birinci başlığın ana sonucu, Kıbrıslı Türklerle, Rumlar uluslararası hukukta anladığımız anlamda 1960 Antlaşmaları'nın tarafı olmamışlardır. 1960 Antlaşmaları'nın taraflarından biri Türkiye, Yunanistan, İngiltere'ye ilâveten Kıbrıs

Cumhuriyeti olmuştur. Böyle bir saptama yapmakta yarar vardır diye düşünüyorum, genel niteliği itibarıyla bu antlaşmaların.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin statüsünü belirleyen uluslararası antlaşmalara baktığımızda üç ana antlaşma söz konusudur. Birincisi Garanti Antlaşması, bir diğeri Kurucu Anlaşma ve bir diğeri de İttifak Antlaşması. Garanti Antlaşması'nda bir esas hedef var. Orada Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı, toprak bütünlüğü, güvenliği ve temel maddelerle kurulmuş olan anayasal düzeni, bu dört devlet için yani İngiltere, Yunanistan, Türkiye ve Kıbrıs Cumhuriyeti için ortak çıkar olarak tanımlanmış durumda ve hem Kıbrıs Cumhuriyeti'ne hem de garantörlere birtakım sorumluluklar yüklenmiş durumda. Anayasası'nın temel maddeleriyle kurulmuş olan anayasal düzeni garanti etmekten bahseden bu antlaşmada, o temel maddeler, en başta bahsettiğim Zürih uzlaşısı, yani 27 maddeden oluşan Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları'nın tasarladıkları uzlaşılıp Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası içerisine entegre ediliyor, oradan taşıyor. Bu temel maddeler "basic articles" adını alıyor ve değiştirilemez madde olarak Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na yerleştiriliyorlar. İşte Garanti Antlaşması'nda Kıbrıs Cumhuriyeti bu anayasal düzene, yani kendi anayasal düzenine ve kendi bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne ve güvenliğine saygı gösterme yükümlülüğü altına giriyor. Anayasası'nın değiştirilemez hükümlerini değiştirmeme yükümlülüğü bir uluslararası yükümlülük haline dönüşüyor ve aynı zamanda "enosis" ile "taksim"i yasaklama yükümlülüğü altına giriyor Kıbrıs Cumhuriyeti. Garantör devletlere baktığımızda, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu yapısını, anayasasını ve bağımsız toprak bütünlüğünü ve güvenliğini tanıyorlar ve garanti ediyorlar. "Enosis" ve "Taksim"i de yasaklıyorlar ve Garanti Antlaşması'nın meşhur 4. maddesi ki; bunu biliyoruz, çok biliyoruz; ama aslında az biliyoruz, şunu diyor: Bu antlaşmanın ihlali durumunda taraflar gerekli teşebbüs ve tedbirler için birbirlerine danışırlar. Ortak ya da ortaklaşa, birlikte hareket söz konusu olamıyorsa, her bir garantör devlet, bu antlaşma ile yaratılan düzeni yeniden tesis etmek münhasır amacıyla harekete geçme hakkını saklı tutar. Yani, pek çok kişinin düşündüğü gibi, Garanti Antlaşması'nın 4. maddesinde "Silahlı kuvvet kullanır, müdahale hakkı vardır" ifadesi yer almaz. Bu sonradan çok büyük tartışmalara neden olmuştur. Uluslararası hukukçuların ve bizlerin uzun uzun kafa yormasına neden olan ilginç bir maddedir.

İttifak Antlaşması'na baktığımız zaman, burada İngiltere yoktur. Bu antlaşma Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyeti arasında yapılmıştır ve ortaklaşa güvenlikleri ve ortak savunmaları için yapılmış bir antlaşmadır. 650 Türk askeri, 950 Yunan askeri adaya yerleştirilmiştir. Ana misyon aslında, dışarıdan gelecek saldırılara karşı Kıbrıs'ı korumaktır. Bir diğer misyonu, bir diğer görevi de, Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusu'nu eğitmektir.

Bir diğer antlaşma, Kurucu Antlaşmadır. İlk iki, üç maddesinde Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kurar bu antlaşma. Ama esası, esas içeriği İngiliz üsleridir ve eklerinde sayfalarca İngiliz egemen üslerine ilişkin düzenlemeler yer alır. İngiltere, ada üzerinde egemenliği bakımından üs tesis edileceği alan üzerinde egemenliğinden feragat etmiş, diğer alanlarda, yani iki İngiliz üsünde egemenliğinden vazgeçmemiştir.

Üçüncü başlığa geçiyorum: “Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ana nitelikleri, karakteristik özellikleri nedir?” diye bakarsak, bana kalırsa en fazla dikkat çeken özellik, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uluslararasılaştırılmış bir anayasaya sahip olmasıdır. Bu çok önemli bir husustur. Çünkü, Zürih Antlaşması'ndaki 27 madde Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın içerisine “basic articles”, “temel hükümler” şeklinde yerleştirilmiş ve Garanti Antlaşması, bu temel hükümlerle kurulan anayasal düzeni garanti etmiştir. Dolayısıyla, bir devletin anayasasında yer alan ve devletin omurgasını teşkil eden temel hükümler, hem o devletin uluslararası yükümlülüğü haline gelmiş, hem de o antlaşmanın diğer tarafları olan garantör devletlerin koruması gereken bir yapı haline dönüşmüştür ve bu hükümler hiçbir biçimde değiştirilemeyen ve değiştirilmesi teklif edilemeyen hükümler olarak anayasaya yerleştirilmiştir. Aynı zamanda Garanti ve İttifak Antlaşmaları, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın ayrılmaz bir parçası olarak Anayasa'ya eklenmiştir. İç içe geçmiş bir durum söz konusudur.

Bir diğer özellik, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ve devletine baktığımız zaman, yetkileri kısıtlı bir devletin yaratılmış olmasıdır.

Hangi açıdan self-determinasyon hakkı kısıtlanmış olan bir devlet, bir halk söz konusudur ya da birden fazla halk söz konusudur? Bu da tartışma konusudur elbette. Self-determinasyon hakkının dış yönüne ve iç yönüne getirilen birtakım kısıtlamalar vardır. Self-determinasyon hakkının dış yönü açısından en önemli kısıtlama Kıbrıslı Türklerin bir anlamda self-determinasyon hakkının nihai

hedefi olan “taksim”in ve Kıbrıslı Rumların nihai hedefi olan “enosis”in yasaklanmasıdır.

Normal şartlarda bir devletin uzun vadede uluslararası hukuk bakımından nereye yöneleceğine, bir başka devletle birleşip birleşmeyeceğine, bağımsızlığı seçip seçemeyeceğine, nasıl bir ilişki biçimini tercih edeceğine kimse karışamaz. Bu değişim, devletin kendisine kalmış bir şeydir; ama bu koşullarda, Kıbrıs Cumhuriyeti devletin uluslararası yükümlülüğü niteliğindedir.

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yetkilerini kısıtlayan bir diğer önemli özellik, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere bakımından, Doğu Akdeniz’de bir denge, ayrı bir düzenleme yaratılmış olmasıdır ki, bu düzenleme, bu denge girişimi, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yetkilerinin kısıtlanmasına neden olmuştur. Şöyle ki, Kıbrıs Cumhuriyeti bakımından, Türkiye ve Yunanistan’ın ikisinin birlikte üye olmadıkları uluslararası örgütlere Kıbrıs’ın katılımı söz konusu olduğunda, Kıbrıslı Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Kıbrıslı Rum Cumhurbaşkanı’nın veto yetkisine sahip olması öngörülmüştür.

Az önce bahsettiğim üzere Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, adada asker bulundurma hakkına sahip olmuştur. Bu da, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yetkilerini kısıtlayan bir düzenlemedir. Tartışmalı da olsa bir silahlı müdahale hakkı söz konusu olmuştur, bu da onu kısıtlayan bir maddedir. Ama onun da ötesinde, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin yapacağı bütün uluslararası antlaşmalar bakımından garantör devletlere “en çok gözetilen ulus” muamelesi yapılması (most favored nation clause) şartı konulmuştur. Yani garantör devletler arasındaki dengenin bozulmaması için, uzun vadede antlaşmalarla bozulmaması için, özel düzenleme yerleştirilmiştir.

Peki, self-determinasyon hakkının iç yönüne ilişkin olarak getirilen kısıtlamalar nelerdir?

Self-determinasyon hakkının iç yönüne baktığımızda, belki en önemli özellik, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kendi anayasasının en temel maddelerinin, kendi rızasıyla adadaki iki toplum anlaşsa dahi değiştirilemeyecek olmasıdır. Çünkü en temel maddeler uluslararası antlaşmanın konusudur ve yine bir uluslararası antlaşma ile değiştirilebilir. Bunu eleştirebilirsiniz, bunu tartışabilirsiniz; ama bu böyledir. Böyle bir yapı kurulmuştur 1960’da. Kıbrıs Anayasası’na baktığınız zaman, detaylarına baktığınız zaman, iki toplumluluk temel

ilkesi üzerine kurulduğunu ve bu iki toplumluluğun yasamaya, yürütmeye ve yargıya ilişkin olarak çok ciddi yansımaları olduğunu görüyoruz.

Yasamada iki ayrı yasama organı öngörülüyor: Birincisi Temsilciler Meclisi, diğeri Cemaat Meclisleri. 1960 devletine baktığımızda, Temsilciler Meclisi ve Cemaat Meclislerinde %70'e %30 temsiliyet öngörüldüğü, belli bazı konuların toplumların kendi alanı kabul edilip o konularda yasama işlemi yapma yetkisinin Cemaat Meclisleri aracılığıyla toplumlara bırakıldığı, ayrı seçmen listeleri üzerinden seçimlerin yapıldığı, Temsilciler Meclisi'nin önemli ve hayati konularda ayrı ayrı oylama yapmak zorunda olduğu, yürütme açısından Cumhurbaşkanı'nın Rum ve Yardımcısı'nın da Türk olmak zorunda olduğu ve yargı açısından da ki, yürütmede çok daha farklı detaylar var, özellikle dış politika ve güvenlik konularında, Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı'nın hem Bakanlar Kurulu, hem de Temsilciler Meclisi kararlarına yönelik olarak veto yetkisine sahip olduğu çok ilginç bir iç dengenin bulunduğu bir anayasal sistemle karşı karşıyayız. Bu bize neyi gösteriyor? Bu bize Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devlet yapısının ve hükümet şeklinin, yani yasamada, yürütmede, yargıda iki toplumlu bir hükümete sahip olma yükümlülüğünün uluslararası bir yükümlülük niteliğinde olduğunu gösteriyor. Böyle bir yapıyla karşı karşıyayız.

Son iki nokta: Kıbrıs Cumhuriyeti ordusunun sayısı da sınırlanmış durumdadır. Devlet iki bin kişilik bir orduya sahip olacaktır. Bunun %40'ı Kıbrıslı Türk, %60'ı Kıbrıslı Rum olacaktır. Diğer silahlı güçler bakımından kısıtlamalar söz konusudur ve kamu görevinde de yine %70'e, %30 sınırlama vardır. Bu detayları aslında pek çoğumuz biliyoruz, yani genel kapsamıyla biliyoruz. Ama Kıbrıs Cumhuriyeti'ne baktığımızda, işlevsel bir federasyonun ortaya çıktığını görüyoruz ve böyle birtakım uluslararası hükümleri olan uluslararası bir antlaşmanın konusunu teşkil eden bir devletin yaratıldığını görüyoruz.

Şimdi 1960 Antlaşmaları bugün nerede? Genelde geçmişten konuştuğumuzda sıkılıyor, özellikle öğrenciler sıkılıyorlar ya da bizim üniversitedeki öğrenciler sıkılıyorlar. Ama bu antlaşmalar o kadar ilginç bir denge yaratmış durumda ki Kıbrıs'ta, o denge sonradan bazı fiili nedenlerle bozulmuş olsa da bu antlaşmalar kendiliğinden ortadan kaybolmuyor. Uluslararası hukuk böyle bir şey

değil. Şimdi size şu soruyu sorarak devam edeyim: Kıbrıs Cumhuriyeti Avrupa Birliği'nin üyesi. Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatıyla ya da adıyla, 1 Mayıs 2004'te Katılım Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle AB'ye tam üye oldu. Peki bu statüleri ne oldu? Katılım Antlaşması'nın içerisinde, giriş kısmında ikinci paragrafa bakarsanız şöyle bir ifade var: "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'ye katılımı, dahil olması, Kurucu Antlaşması'nın taraflarının hak ve yükümlülüklerine herhangi bir biçimde hanel getirmeyecektir." Kurucu Antlaşması'nın taraflarından bir tanesi kim? Türkiye. Türkiye de bu antlaşmanın tarafı ki Garanti ve İttifak Antlaşmaları bundan ayrılabilir nitelikte değildir, bunun altını çiziyorum. Soru olursa tartışabiliriz. Bu antlaşma, Katılım Antlaşması'na eklenen bir protokol olduğu için şu anda AB birincil hukukunun bir parçasıdır. Bundan ne gibi bir sonuç çıkabilir? Şu düşünülebilir: Bugün AB müzakere sürecinde Türkiye'den "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetini tanıyın" talebi geldiğinde, Kıbrıs Cumhuriyeti devletinin Kurucu Antlaşma nedeniyle Kıbrıs'ta iki toplumdaki müteşekkil bir hükümete sahip olma yükümlülüğünü Türkiye bu devlete anımsatabilir ve bu, AB birincil hukukundan kaynaklanır. Bu önemli bir unsurdur. Bunu tartışabilirsiniz, başka bazı boyutları da vardır.

Bir diğer nokta, hiçbir şey yokmuş gibi, AB'ye yeni üye olan normal bir devlet açısından bakarsak duruma, Kıbrıs Cumhuriyeti daha önce yapmış olduğu birtakım uluslararası antlaşmaları AB üyesi olduğunda birlik içerisinde dahil eder mi? AB mevzuatında özel bir düzenleme var: 307. madde. Buna baktığınızda otomatik olarak AB mevzuatına ters olan önceki antlaşmalar ortadan kalkmıyor. Bu önceki antlaşmalarda AB'den kaynaklanan yükümlülüklerle ilişkin bir uyumsuzluk söz konusuysa, ilgili üye devlet bu uyumsuzluğu gidermek için elinden geleni yapmak zorundadır. Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'na göre, ilgili devlet, daha önceden getirdiği uluslararası antlaşmayı eğer revize edip, AB hukukuyla uyumlaştıramazsa ve eğer bu antlaşma sona erdirmeyi içeren bir nitelikte değilse ve içerisinde böyle bir hüküm yoksa, bu antlaşma yürürlükte kalmaya devam ediyor ve bir anlamda AB birincil hukukundan bir derogasyon elde edilmiş oluyor ve bu açıkça ATAD içtihadıyla söylenmiş olan bir şeydir.

Son noktaya geçebilirsek, çok kısa bir süre önce, yani olabildiğince yakın tarihe gelip, bu "Garanti Antlaşması nerede?" diye

bakmaya çalıştım. Kısa bir süre önce, Kıbrıslı Rum Avrupa Parlamentosu (AP) milletvekili, 2008 sonunda bir soru sordu AB Komisyonu'na. Garanti Antlaşması'yla ilgili bir soruydu bu. Komisyon Başkanı'nın verdiği yanıt buradadır. AB Komisyonu'nun, Garanti Antlaşması'nın AB'nin temel ilkelerine aykırı olduğu yönünde ortaya konulan fikre katılmadığına ilişkin açık ifadesi var.

Burada bitiriyorum, teşekkürler.

Çok teşekkür ederiz Kudret Hocam.

Sayın konuklar Kıbrıs'a müdahale kararı alındığında iki Mülkiye hocası bunun tam ortasındaydı: Biri Sayın Turan Güneş, öbürü de Sayın Haluk Ülman, bir de Sayın Deniz Baykal. Onlardan bir tanesi en azından yanımızda. Deniz Bey başka yerde, Turan Hocamızı da malum kaybettik. Şimdi Haluk Hocamız yirmi dakikada kendi hayatı çerçevesinde Kıbrıs kitabının özetini mi yapacak?

1974 MÜDAHALESİ VE CENEVRE KONFERANSI

A. Haluk ÜLMAN*

Değerli Konuklar, Sevgili Öğrenciler,

İki noktaya temas edeceğim ve sonra konuşmama geçeceğim. Yirmi dakikada da toparlamaya çalışacağım.

Birinci nokta, buraya baktığım zaman göğsüm iftiharla kabarıyor. Neden dersiniz, eski arkadaşlarımın, ağabeylerimin varlığı bir yana, öğrencilerin varlığı. Ben son olarak emekli olduğum üniversitede bu kadar öğrenciyi bir araya toplamayı başaramadım. Açıkçasını söylüyorum. Toplamak için ya Tarkan'ı ya da Fatih Terim'i getirmek lazımdı. Yani bu bir gerçek, Türkiye'nin acı gerçeği. Onun için benim yetiştiğim ocakla iftihar ediyorum, öğrencileriyle iftihar ediyorum.

İkincisi, ben 1955'ten 1973'e kadar Ahmet Şükrü Esmer ile çalışan, en uzun çalışan Hocayım. Ben Ahmet Şükrü Esmer'den çok şey öğrendim. En önemlisi iki şey öğrendim: Bir tanesi ciddiyet ve bir tanesi de çalışmak, çalışkanlık. İnanır mısınız, Ahmet Şükrü Hoca dersine, o kadar sene aynı şeyleri anlattığı halde, önünde notları olmadan girmezdi. Sizin de bunu müşahade etmiş olmanız lazım. Çok ciddi bir adamdı. Yetiştirdiği insanlar da ciddi insanlardır, onunla da iftihar ediyorum.

Şimdi efendim, gelem şu Kıbrıs meselesine. Benden önce konuşan genç arkadaşım kusura bakmasın. Uluslararası ilişkiler, hukuk metinleriyle idare edilmez. En güzel antlaşmayı yapınız, eğer tarafların o anlaşmaya uymaya niyeti olmazsa mümkün değil o antlaşmayı yaşatamazsınız. Şimdi bu Londra-Zürich Antlaşmaları'nı hazırlayan ekip, o dönemin Hariciye'de en parlak insanları, başta Sayın İlter Türkmen olmak üzere en parlak insanlarındandı. Bana yine eski bir Büyükelçi söyledi, şimdi ismi aklımda değil. Dedi ki: "Londra'dan dönerken Sayın Fatin Rüştü Zorlu bu antlaşmayı parçalara bölüp önümüze verdi: "Bunu Türkçe'ye tercüme edin" diye. "İngilizce kaleme alınmış, Türkçe'ye tercüme edin." Türkçe'ye tercüme etmek için herkes bir parçasını okurken biri demiş ki Sayın Fatin Rüştü Zorlu'ya: "Efendim bu anlaşılmıyor ki nasıl tercüme

* Prof. Dr., 15. ve 16. Dönem İstanbul Milletvekili

edilsin.” Sayın Fatin Rüstü Zorlu da “Zaten anlaşılmasın diye öyle yazdık” demiş. Yani herkes kendi işine geldiği gibi yorumlayabilsin, kendi işine gelen tarafından tutsun diye yazılmış antlaşmalar bunlar. Hukukçular kızmasınlar bana, metinlerden bahsediyorum. Şimdi gerçek budur, çünkü antlaşmalar imzalandığı gün ne Makarios’un bu antlaşmalara uymaya niyeti vardı, ne bizim Türklerin bu antlaşmaya uymaya niyeti vardı. Makarios’un açıkça amacı “enosis”ti, bizimkilerin ise, ne pahasına olursa olsun “enosis”i önlemek. Onun için de zaten antlaşmaların imzalanması Türkleri örgütlenmekten alıkoymadı. Unutmamak lazım ki, bu antlaşmaların tarafları sadece (yani zaten Londra ve Zürih’te) Kıbrıs toplumlarının temsil edilmesi (Türkiye, Yunanistan ve İngiltere) değildi. İşin içinde İngiltere, ABD ve Rusya vardı. Çünkü öyle bir antlaşma çıkacak ki, dünya dengelerini kollayacak, kimsenin nasırına basmayacak. Yani o kadar zor bir işti.

1974’te ben kabinede değildim; ama içindeydim. 1974’te Nicos Sampson Darbesi olduğu gün İstanbul’da ailemle birlikteydim. Sayın Bülent Ecevit haşhaş yasağını kaldırdığını ilân etmek üzere Afyon’a gidiyordu. Bakın ne kadar farklı şeyler söylüyorum hukuki metinlerden. 1973’te Ecevit-Erbakan koalisyonu, “Tarihi yanlış” diye adlandırılan, imzalanması “Tarihi yanlışlığı değiştirdik” diye geçiyor; ama tarihi yanlışlığın kendisi yapıldı orada. Ecevit-Erbakan Koalisyon Hükümeti’nin programı okunduğu zaman, bu programa haşhaş yasağının kaldırılması konulmuştu.

Kalkıp, Sayın Süleyman Demirel bu koalisyonu eleştirirken, daha doğrusu bu maddeyi eleştirirken ekilmemesini istedi: “Siz afyon, haşhaş yasağını kaldıramazsınız, kaldırırsanız size ABD öyle bir yerde öyle bir oyun oynar ki neye uğradığınızı şaşırırsınız.” Haşhaş yasağının kaldırıldığının açıklanacağı gün, bu darbenin gerçekleştirilmesi Türk siyasi hayatı açısından çok önemlidir. Sayın Bülent Ecevit bunu doğrudan kendine yapılmış bir darbe olarak, yani ABD’nin kendisini düşürmek için, bu haşhaş yasağının intikamını almak için düzenlediği bir darbe olarak algıladı.

Düşününüz, Kıbrıs’ta ilk kez Türkler ile Rumlar arasında çatışmalar 1974’te çıkmadı. 1963’te çıktı, 1967’de çıktı, birinde Sayın İsmet İnönü Başbakanı, ötekinde Sayın Süleyman Demirel Başbakanı. Üçüncüsünde ise darbe Sayın Bülent Ecevit’e nasip oldu.

Neden onlar değil de Sayın Bülent Ecevit müdahale kararı alabildi? Ben İstanbul’daydım, bana telefon geldi gece. Sayın Deniz

Baykal telefon ediyor: “Haluk ilk uçağa atla gel.” “Yahu darbeyi ben yapmadım, niye beni çağırıyorsunuz?” Cevap: “Mutlaka gel.” Ertesi sabah ilk uçakla Ankara’ya gittim. Beni aldirttilar. Doğru, Başbakanlığa gittik. Oturduk. Sayın Bülent Ecevit yok. Sayın Deniz Baykal, Sayın Ali Topuz, Sayın Erol Çevikçe ve bir de ben. Dediler ki, “Biz Kıbrıs’a çıkmaya karar verdik.”

Neden verildi o karar? İşte bu çok önemli. Sayın Bülent Ecevit ile yakın çalışanlar bilir: Sayın Bülent Ecevit’in tabiatı kendisine böyle “challenge”i hiç kaldırmaz. Yani Kıbrıs’ta batacağını bilse, gider o harekâtı yapar. Sayın Bülent Ecevit böyle bir adamdı. Ben ne yapacağım? Dışişleri Bakanı değilim. Rahmetli Dışişleri Bakanı Çin’de vazo almakla meşgul. Peki ben ne yapacağım? “Sen iç basını ve dış basını oluşturacaksın” dediler. İşte o günden itibaren ben o işin içine girdim. Çıkarma kararı Sayın Necmettin Erbakan’ın dışında verildi, haberi bile yoktu. Sayın Necmettin Erbakan bu kararı duyunca hemen içeri gitti, namaz kılmaya başladı. Ciddi söylüyorum. Bu lâtife değil yani. “Bismillâhirrahmanirrahim” dedi. “Cihat ilan edilmiştir” dedi. “Ben gideyim iki rekât namaz kılayım” dedi. Kamuoyunda yanlış intiba yaratmaya çalışıyor Milli Selamet Partisi (MSP), “Kıbrıs Barış Harekâtı’nı Sayın Necmettin Erbakan hazırladı” diye.

Bu iç kabine dediğimiz, Sayın Bülent Ecevit’in çevresindeki 4 ya da 5 kişi bu kararı vermiştir. Ben yoktum bu kararda, bana tebliğ ettiler. Politika yapıyoruz, sıkıysa karşı çık. Bir daha milletvekilliğini zor görürsün. Düzeltmesi gereken nokta budur. Yani bu karar, tamamen Sayın Necmettin Erbakan’ın dışında ve Sayın Bülent Ecevit’in yakınındaki birkaç kişinin katkısı ile alınmıştır. “Niye bu kararı aldınız?” diye sorduğum zaman, yani “Neye güvenerek bu kararı aldınız?” diye sorduğum zaman, bana verdikleri cevap şudur: “Bu, Türk milletinin varlığı veyahut yokluğu ile ilgilidir. Eğer biz burada var olduğumuzu, kuvvetli olduğumuzu göstermezsek, yarın, öbür gün başımıza gelmeyecek iş kalmaz. Türkiye parçalanır” dediler.

Bir başka yanlış şudur: “Amerika’dan izin alındı.” Amerika’dan izin mizin alınmadı. Amerika’nın ne kadar engellemeye çalıştığını şu anda karşımda oturan Büyükelçi Sayın Reşat Arım bilir. ABD, Türkiye’nin Kıbrıs’a çıkmasını istemedi. Neden istemedi? Bir defa şüpheleri vardı, “Bunlar bu işi becerecek mi beceremeyecek mi?” diye.

İkincisi, Nicos Sampson darbesinde ABD'nin parmağı vardı. "Yoktu" diyen yanlış söyler. Nicos Sampson'u işbaşına getiren, Kıbrıs'a yollayan Cunta; ama bunu düzenleyen ABD. Şunu hiç unutmayın gençler: Orta Doğu'da hangi taşı kaldırırsanız altından ABD çıkar. ABD o darbeyi neden istedi? Çünkü Makarios'un Tarafsızlar Bloku'ndan Sovyet Bloku'na kayacağından kuşkulanıyordu. Nitekim, o kuşkuyu arttırmak için de Makarios elinden gelen her şeyi yapıyordu. Nicos Sampson, Makarios'u devirmek için geldi. O Akritas Planı onun yan unsuruydu. ABD, Makarios'un yönettiği Kıbrıs'taki Türkler, bir azınlıktan ibaretti. Rusya'ya kaymasından korkuyordu. Makarios gidince ve Nicos Sampson gelince, adayı NATO çerçevesi içine alabileceğini düşünüyordu ABD. Öte yandan başka devletler var: Rusya Makarios'u tutuyordu ve Makarios'un gitmesinden hoşlanmıyordu. Joseph John Sisco geldi o sırada. Atina'ya gitti, bize geldi, elinden gelen her türlü gayreti gösterdi. ABD, Türkiye'nin adaya çıkmasını önlemeye çalışırken, yani Nicos Sampson'un işbaşında kalmasını sağlamaya çalışırken, Rusya tam tersi. O sırada Çin'den gelen rahmetli Sayın Turan Güneş'e Rus Büyükelçisi demiş ki (Turan yalan konuşmaz, Turan'dan dinledim): "Ne bekliyorsunuz, niye çıkmıyorsunuz?" Amaç, Kıbrıs'ı tek elden yönetecek ve NATO'ya sokacak bir yönetimin adada kalmasını önlemek.

İngiltere'ye gelince, İngiltere'nin derdi bir tanedir: Adadaki üslerini korumak. 1947'den itibaren İngiltere Orta Doğu'dan çekilmiş, bir tek Kıbrıs kalmış elinde. "Nasıl olur da bunu korurum?" Nicos Sampson'un İngiliz üssüne gir diyecek hali yok, ama öyle bir patlak verdi ki kamuoyunda, kimse de yutmadı bunun sırf Yunan oyunu olduğunu.

Düzeltilmesi gereken yanlışlardan biri de budur. ABD ne zaman müdahil oldu? Ne zaman ki Henry Kissinger Sayın Bülent Ecevit ile Harvard'ta tanışmış olduğunu hatırladı ve "Dear Ecevit", "Dear Bülent" diye telefona sarıldı, işte o zaman anladı ki önleyemeyecek. "Madem önleyemiyorum, hiç değilse "Damage Control" yapayım." Henry Kissinger yabana atılacak bir adam değil. O andan itibaren, meselâ 6. Filo'yu Akdeniz'e doğru yollarken sonra durdurdu. Bizimkiler de yanlış okudular, Amerikan gemileri yerine Yunan gemileri geliyor zannettiler adaya. Sayın Bülent Ecevit telefon ediyor, o sırada uyuyan Henry Kissinger'a, "Gemiler geliyor, yabancı gemiler geliyor, biz buna tahammül edemeyiz." Henry Kissinger, "Yok ya

gelen yok, sizin geminiz o” diyor. Sayın Bülent Ecevit’in telefonu üzerine uyandığı için canı sıkılan Henry Kissinger’in eşi Nancy de, “Bırak batırsınlar” demiş. Bizimkiler de batırdılar kendi gemilerini. Şimdi, gülmeyin, ABD de yaptı aynı işi. Henry Kissinger hatırlattı bunu bir sabah kahvaltısında Sayın Bülent Ecevit’in evinde, “Biz de Tonkin’de kendi gemimizi batırdık, olur böyle şeyler savaşta” dedi. Yani ABD karşı çıkmadı değil; ama belli bir noktadan sonra sahip çıktı. “Madem engelleyemiyorum, hiç değilse yönlendireyim” diye sahip çıktı.

Şimdi burada askeri harekâtı uzun uzun anlatacak değilim. Yalnız biz bu harekâtı bir seferde başaramadık, bütün gürültü oradan çıktı. Bir seferde hedeflerimize ulaşamadık. Bir seferde yapsaydık hiç mesele yoktu, herkes emri vakiyi kabul edecekti. Ama bir seferde başaramadık. Neden harekâta ara verdik? İki sebebi var: Bir tanesi, bizim askeri nefesimiz orada tıkanı. İkincisi, lodos çıktı. Lodos çıkınca ikmal yapamadık. Ben rahmetli Sayın İsmet İnönü’ye sorduğum zaman “Neden siz çıkmadınız 1963-64’te?” diye, bana “Ülman, sen adada kaç gün lodos eser, kaç gün poyraz eser bilir misin?” dedi. Kendi kendime dedim ki, “Adam bunamış. Lodosla poyrazla ne ilgisi var?” Mersin’den gemileri kaldıramadık, Kıbrıs’a yanaştıramadık. Sonra, işte dünya araya girdi, işte ateşkes kararı, BM’nin ateşkes kararı. Biz aslında, yine bakarsanız bu kararı bir nefes olarak kabul ettik. “Bu ateşkestten yararlanarak ikmalimizi tamamlarız” diye düşündük.

Birinci Cenevre Konferansı’na da taraflar anlaşmak için gitmedi. O sırada Cunta düştü, Konstantin Karamanlis geldi. Ne yapacağız peki? Cenevre Konferansı’na gittik. BM istiyor. Biz biraz nefes alacağız. Çünkü dar bir bölgeye sıkıştık ilk çıkışta ve Türk kuvvetleri gibi, o sırada Rumlardan kaçıp Kuzey’e sığınan Türkler de savunmasız. Onları nasıl koruyacağız? Bizim niyetimiz neydi? Size bir şey söyleyeyim ben. Biz oraya gittik, bir tek somut talimatımız yoktu. Talimatsız ne yapacağız peki? Gidiyoruz. Cenevre Konferansı’na gidiyoruz. Amacımız Türk askerlerini o sıkıştıkları yerden kurtarmak ve Kıbrıs Türk halkını Rumların gazabından korumak. Rumların amacı ne? İngilizlerle Yunanlıların amacı ne? Rum temsilcisi yoktu o zaman, Mavros vardı o sırada. İkinci konferansa katıldılar. Rumların amacı Türk askerlerinin geri çekilmesini sağlamak, status quo ante’ye dönmek. Gitmişiz o kadar, şimdi dönülür mü? Allah muhafaza. Sayın Necmettin Erbakan insanı

ipe çeker. Sayın Necmettin Erbakan zaten ateşkese de ateş püskürüyordu. Diyor ki, “Durmayacağız, bütün Kıbrıs’ı alacağız.” Biz de ne yapacağımızı şaşırдық. Yani orada talimatsız kaldık. Askerlerin çekilmesi meselesi bizim başımızı çok ağrıttı. Sayın Turan Güneş ile Sayın Bülent Ecevit’in arasını bozdu. Biri Ankara’da ter ter tepiniyor, öbürü Cenevre’de “Ben istifa edeceğim” diyor. Bizim şansızlığımız, İngiltere’deki yönetimde görev yapan James Callaghan, eşi, enderi tarihte zor bulunur. Hiç muhakeme edemiyor. “İlle çekilin, asker getiriyorum, uçak yollayacağım” diye tehdit ediyor. Ecevit bu tehditleri kaldırmaz. En sonunda bir karara varamadık, araya bölgeler koyduk güvenliği sağlamak için. Adanın statüsü ne olacak? Biz diyoruz ki, “Bu adanın statüsünü değiştirelim, bu antlaşmalar artık yürürlükten kalktı.” Statüsünü ne yapacağız? O kadar hazırlıksız ki, Dışişleri hariç. Söyleyeyim size, monşerler çok iyiydi. İki kurumla yürüdü bu iş aslına bakarsanız, politikayla değil: Dışişleri bir, Genelkurmay iki. Şimdi Genelkurmay niye karışıyor? Atmak kolay. Gidin siz çarpışın: “Genelkurmay karışmasın” diyorsanız. Bizim başta kafamızda olan şey, “Acaba adaya federal bir düzen verebilir miyiz?” Sayın Ecevit harekâttan önce gelirdi bizim eve, oturup konuşurdu. Sayın Rahşan Hanımefendi de gelirdi. Ne konuşsak Sayın Rahşan Hanım karşı. Dedim ki, “Rahşan Hanım yanlışlık yapmayın, burası sizin ev değil, bizim ev.” Sayın Bülent Ecevit bana dedi ki “Haluk Bey acaba biz federasyon fikrini ortaya atsak bunları kazanmak için?” “Sen bir yazı yaz” dedi bana. Yazdım, Milliyet gazetesinde yayınlandı. “Kıbrıs’ta Federasyon” diye. Öyle bir tepki geldi ki buradaki elçiliklerden, Sayın Bülent Ecevit dönmek zorunda kaldı. Dedi ki, “Bu federasyon sözcüğü çok ağır geldi, fonksiyonel federasyon diyelim.” “Ben yazmam artık, bir defa yazmışım” dedim. O kadar fikirsizdik ki, “Federasyon” diyen Sayın Bülent Ecevit, Konferans sırasında kantonlara razı oldu. Askerlerin tüyleri diken diken oldu. Biz oradayız, bizim tüylerimiz de diken diken oldu. Federasyon nere, kanton idaresi nere?

Neyse İkinci Konferans’ta bir çözüm oluşturacağız. Buna Sayın Rauf Denктаş ile Klerides’i çağırdık. Onlar da katıldılar. Neyse, şunu söylemek istiyorum ki, bu Kıbrıs Barış Harekâtı dediğimiz aslında bir savaştır. Kıbrıs Barış Harekâtı dediğimiz şeye Türkiye de, Kıbrıs da çok şey borçludur. Bunu söyleyeceğim.

Efendim, kusura bakmayın uzattık işi; ama şimdi alkışlayın.

Prof. Dr. Ersin ONULDURAN

Haluk Hocamın sonbaharda çıkacak olan kitabını heyecanla bekliyoruz. Arkadaşlar, Sayın Konuklar, şimdi daha yeni meselelerin tam ortasında olan bir başka arkadaşımız daha var. O da Sayın Şükrü Sina Gürel arkadaşımız. Fakat ona verilen görev de 35 senelik bir vaziyeti yirmi dakikada anlatmak. Bilmiyorum nasıl olacak bu?

Prof. Dr. A. Haluk ÜLMAN

Olmayacak.

Prof. Dr. Ersin ONULDURAN

Kısa kesecek, teşekkür ederiz, buyurun.

1974–2002 GELİŞMELERİ

Şükrü Sina GÜREL*

Sayın Haluk Ülman Hocamdan sonra konuşmanın ne kadar zor olduğunu öğrenciliğimden biliyorum. Şu söz de sizin değil mi Hocam? “Üç yerde demokrasi olmaz” dediniz. “Biri derste, biri evde, biri de Parti’de.” Şimdi dolayısıyla ben, Haluk Ülman Hocamdan sonra ne söyleyeceğimi bilirim, yani öğrenmiş durumdayım.

Ben öncelikle bu toplantıyı düzenleyen değerli arkadaşlarıma, Ömer’e ve Ersin’e özellikle içten teşekkürlerimi sunarım. Çünkü, Sayın Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer’in hiçbir zaman öğrencisi olamadım, yetişemedim; ama Türkiye’deki ve Siyasal Bilgiler Fakültesi’ndeki özellikle Siyasi Tarih alanının kuruluşu ve gelişmesindeki temel işlevini, rolünü ve önderliğini de bugün saygıyla anmak istiyorum ve tabii bu toplantının düzenlenmesinde katkıda bulunan değerli Vakıf yöneticilerine de saygılarımı sunuyorum.

Değerli hocalarım, değerli arkadaşlarım, genç arkadaşlarım. Prof. Dr. Ersin Onulduran Hocamın da söylediği gibi gerçekten çok geniş bir dönem, 1974’ten 2002’ye. Ama ben daha ziyade, bu 1974’te olan bitenin nasıl olduğuna, ondan sonraki gelişmelerin ayrıntılarına değil, biraz niteliksel sıçramaların nasıl gerçekleştiğine değinerek kısa bir zamanı kullanmak istiyorum.

Şimdi bir kere, Kıbrıs konusunda hemen hemen herkese benimsetilen bazı klişeler vardır. Bunlardan bir tanesi de şudur: Kıbrıs’ta bölünme 1974’te gerçekleşmiştir. Bence bu yanıltıcı bir değerlendirmedir. Nedeni şu; Kıbrıs’ta iki halk 1974’ten çok önce ayrı düşmüşlerdir. Kıbrıs’ta 1963 sonunda Kıbrıs Türk halkına girilen bir “etnik temizlik” işi vardır. Yani tam “etnik temizlik” tanımına uygun bir etnik temizlik, Kıbrıs Türk halkına karşı yürütülmüştür ve bunun sonunda Kıbrıs Türk halkı aslında, adanın % 3’üne hapsedilmiştir. Aynı sıralarda Kıbrıs Türk halkının temsilcileri, biraz önce Kudret kardeşimin anlattığı o fonksiyonel federasyonun bütün fonksiyonlarından atılmıştır. Böylece devletten dışlandığı gibi coğrafi

* Prof. Dr., Eski Dışişleri Bakanı

olarak da Kıbrıs'ın çok küçük bir bölümüne hapsolmek, gettolara hapsolmek zorunda kalmıştır.

Dolayısıyla, “Kıbrıs 1974’te bölündü” demek büyük bir yanlışlıktır. Benim 2000 yılında katıldığım bir uluslararası konferansta kahve ve çay molası verildi, dışarı çıktık. Yanıma Oxford ya da Cambridge, ikisinden birinden bir hoca hanım yanıma geldi ve bana dedi ki: “Kıbrıs’ı gördüm, bütün bölünmüş yerler gibi bana çok hüzün verdi.” Lefkoşa ve Kıbrıs’ın bölünmüşlüğünün kendisine hüzün verdiğini söyledi. Ben de “Çok haklısınız, çok büyük bir hata yaptık, aynen Sayın Necmettin Erbakan gibi, hepsini almamız gerekiyordu o zaman” dedim. Bu neden böyle söylendi? Bu bir serzeniş ve kızgınlık ifadesi. Yani 1963-64’te Kıbrıslı Türklere etnik temizlik uygulanıyor, BM seyirci, bütün dünya seyirci ve Kıbrıslı Türkler, adanın % 3’üne hapsediliyorlar. Bu arada öldürülüyorlar, ırzlarına geçiliyor, evleri yakılıyor, yerlerinden yurtlarından ediliyorlar ve bunu hüzünle karşılamıyorsunuz ama, 1974’te coğrafi olarak ada bölünüp aslında iki halk da güvenlik içinde yaşayabilecekleri sınırlara kavuştuğunda bunu hüzünle karşılıyorsunuz ve o zamandan beri de adada çatışma yok, o zamandan beri de bir etnik karşıtlık olsa bile bu sadece siyasal platformda kalmış durumda. Siz bundan hüzünleniyorsunuz. Ama bir toplumun, bir halkın boğazlanmasından hüzünlenmiyorsunuz. Bu bence bir ikiyüzlü tutum tabii ki.

Bir de tabii Haluk Ülman Hocama şunda katılıyorum: Uluslararası hukukun uluslararası politikada her zaman, hatta çoğu zaman belirleyici olmadığını ve uygulanmadığını söyledi. Son derece haklı, çünkü bakıyorsunuz eğer uluslararası hukuk uygulansaydı, uluslararası antlaşmalar uygulansaydı, o zaman bugün Kıbrıs sorunundan da bahsedemzedik, bahsetmezdedik ve her şey yolunda giderdi. 1960 Kurucu Antlaşmaları uygulanırdı, Kıbrıs Anayasası hayatta olurdu ve tabii yine 1960 Kurucu Antlaşmaları’na göre Kıbrıs’ın ancak ve ancak Türkiye ile eşzamanlı olarak AB’ye üyeliği söz konusu olurdu ve eğer AB’de, Kıbrıs konusunu AB çerçevesinde halledivermek isteyenler varsa, AB’de onlar da bu çağrıyla Türkiye ile birlikte Kıbrıs’ı üye yapmakta bulurlardı. Ama benim deneyimlerim onu gösteriyor ki, şimdiye kadar Kıbrıs konusıyla üçüncü kişiler ve kurumlar her zaman şunu yapmışlardır: Biz hukuki gerekçelerimizi, hukuksal gerekçelerimizi önlerine koyduğumuzda, “her şey hukuki değil, her şey hukuk açısından değerlendirilemez, işin bir de siyasi

yönü var. O zaman ona bakmak gerekir” diye, istedikleri zaman da hukuku bir yana bırakabilmişlerdir.

Şimdi bütün bunları söyledikten sonra bakalım 1974 ertesindeki nitelik sıçramaları Kıbrıs sorununda nerede olmuş? Bir kere, hemen 1974’te olan, iki halkın, evet, ilk defa coğrafi güvenli bölgelere kavuşmuş olmalarıdır, bana sorarsanız. Bu, tabii Kıbrıs Türk halkı açısından çok daha önemli. 1975’te bunu adeta tescil eden ve iki toplum arasında bu konuda bir uzlaşmanın varlığını gösteren bir Nüfus Mübadelesi Anlaşması var ayrıca. Demek ki, iki toplum da güvenli sınırları kendileri için çok daha uygun bulmuşlar ve kabul etmişler. 1975’te olan da budur. Onun arkasından Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin kuruluşu var. Kıbrıs Türk Federe Devleti nedir? “Bir federasyon kuracağız, biz bunun ayağını burada Kıbrıslı Türkler olarak oluşturduk” demek. Ama bir türlü bu federasyon çağrısına bir cevap alınamamıştır.

Gerçi, 1977’de Denктаş-Makarios, 1979’da Denктаş-Klerides düzenlemeleri, anlaşmaları ilke olarak hem bir federasyona gidişi hem de Kıbrıs Türk toplumuna verilebilecek birtakım temel hakların Kıbrıs Rum temsilcilerince de kabul edildiğini gösterir. Ama, BM Güvenlik Meclisi ve BM Genel Sekreteri’nin inisiyatifi ile yürütülen toplumlararası görüşmelerde bir federasyon çözümüne bir türlü ulaşılamamıştır. Neden ulaşılamamıştır? Bence burada da yine Kıbrıs konusunda ve özellikle Sayın Rauf Denктаş konusunda neredeyse uluslararası alanda pek çok kişinin kabul ettiği bir klişenin varlığından söz etmek gerekiyor. Bu klişe de gerçeği yansıtmıyor. O da şudur: “Sayın Rauf Denктаş ve Kıbrıs Türk tarafı, Kıbrıs konusunda ve Kıbrıs sorunu konusunda her zaman uzlaşmaz davranmıştır.” Bu da doğru değildir. Meselâ, 1983-84’te Denктаş’ın imza atmaya hazır olduğu bir belgeyi, Kıbrıs Rum temsilcisi, BM Genel Sekreteri’nin önünde görünce masadan kalkmıştır. Dolayısıyla, 1983’te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilanını da, aslında tıpkı Kıbrıs Türk Federe Devleti’nin kuruluşu gibi, Kıbrıs Türk halkının ister istemez kendi kendisini yönetebilmek için bulduğu bir formül, bir yol olarak görmek gerekir.

Bunu hiçbir zaman da, eğer Kıbrıslı Rumlar uzlaşmaya açık olsa bile bir uzlaşmanın önündeki engel olarak değerlendirmemek gerekir diye düşünüyorum. Çünkü, Kıbrıs Türk halkının bağımsızlık ilanında da, bir uluslararası çözüm bulunursa eğer, bir federasyon çözümü

bulunursa, Kıbrıs Türk halkının buna da hemen razı olacağını belirten unsurlar vardır.

Dolayısıyla, geliyoruz bence 1990'lara. Neden 1990'lara gelelim? Çünkü 1990'lı yılların başından itibaren Kıbrıs sorunu özellikle ABD, AB ve ABD ile AB'nin etkilediği BM Genel Sekreteryası içerisinde hep Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği konusuyla karıştırılarak ve AB sorunsalı olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla, AB ve Kıbrıs konuları, özellikle Türkiye bakımından birbirinden ayrılmaz hale gelmiştir. Şimdi 1997'de örneğin, ben ilk Mesut Yılmaz Hükümeti'nde yer alıp, hem AB hem Kıbrıs konusunda sorumluluğu üstlendiğim sıralarda, şöyle gelişmeler oluyordu: Bir tanesi, 1997 Temmuz'unda AB Komisyonu bir karar aldı ve 1997 Lüksemburg doruğunda tavsiye kararıyla, AB Konseyi'nin Kıbrıs Cumhuriyeti ile görüşmeleri başlatma kararı verebileceğini açıkladı ve bu konuda AB yetkilileriyle benim görüşmelerim oldu. Aynı sıralarda ABD Başkanı Bill Clinton, Richard Holbrooke'u Kıbrıs Özel Temsilcisi olarak atamıştı ve Richard Holbrooke 1997 yazında göreve başlıyordu. Aynı sıralarda ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Kıbrıs Özel Görevlisi Büyükelçi Thomas Miller da bizlerle görüşüyordu. Şimdi, burada tabii bir kere, "Türkiye'yi şaşılaştırma" yöntemi izlendiğini hemen söylemek gerekiyor. Nedeni de şu: Richard Holbrooke ve Thomas Miller bizlerle Kıbrıs konusunu konuşma görevine sahip oldukları halde AB konusunu konuşmayı seçtiler. AB yetkilileri de AB-Türkiye ilişkilerinde bizimle ilerletme konusunu ele alacaklarına Kıbrıs konusunu konuşmayı denediler. Dolayısıyla bu, tam "Türkiye'yi şaşı baktırma" politikasıdır, onu da hemen belirtmek istiyorum. Bu arada tabii neler konuştuk, örneğin AB temsilcileri ile? Özellikle, bu Kıbrıs konusundaki kararlarının ne kadar yanlış olduğunu kendilerine anlatmak için birkaç temasımız oldu. O zaman bize söylenen şu oldu: "Hiç merak etmeyin, bu müzakereleri başlatırız; ama Kıbrıs'ta bir siyasal çözüm bulunmadan bu müzakereleri sonuçlandırıp Kıbrıs'ı AB'ye üye yapmayız, müzakereleri bitirmeyiz." O zaman ben kendilerine şunu söylemişim. "Peki, 1990'da da Kıbrıs Cumhuriyeti AB üyeliği için başvurduğunda hem o zamanki BM Genel Sekreteri Perez De Cuellar, hem Türkiye, hem de Sayın Denktaş sizi uyardığı zaman, bunun "Ne Kıbrıs sorununun çözümüne faydası olur ne de AB'nin kendisine faydası olur" diye sizi uyardığında, şu cevabı vermediniz mi?; "Hiç merak etmeyin, biz bu başvuruyu normal prosedürü içerisinde incelemeye başlasak bile, siyasi bir çözüm

bulunmadan hiçbir şekilde tam üyelik müzakerelerini başlatmayız” dememiş miydiniz? Demişlerdi ve o zaman onlara güvenilmişti ama 1997’de de ve şimdi “Müzakereleri hiçbir zaman sonuçlandırmayız, merak etmeyin” diyorlardı. “O zaman size nasıl güvenelim?” diye sormuştum. Güvenmemekte de haklıymışız diye düşünüyorum şimdi. 1997 Aralığı’nda da Lüksemburg doruğunda, AB Konseyi Kıbrıs Cumhuriyeti ile görüşmeleri başlatma kararı alırken, aynı zamanda şunu da söyledi: Dedi ki: “Kıbrıslı Türkler de Maruniler, Yahudiler, Ermeniler ve Romanlar gibi bir azınlık olarak Kıbrıs Cumhuriyeti heyeti içerisinde yer alabilirler.” O günden beri de bu karar değişmiş değil AB’nin. Yani Kıbrıslı Türkler, AB’nin gözünde resmen bir azınlık konumuna indirgenmiştir ve AB’nin amacı Kıbrıslı Türklerin bu konumunda bir farklılık yaratmak değildir bugüne kadar. Dolayısıyla, bir de bunu not etmek gerekir.

O zaman biz ne yaptık? Hükümet olarak şöyle bir karar aldık ve bu kararımızı 1999 Helsinki’ye kadar sürdürdük: Dedik ki: “AB ile Türkiye arasında iki tarafı doğrudan ve birlikte ilgilendirmeyen hiçbir siyasal konu ele alınmayacaktır.” Yani “Biz sizinle, iki tarafı doğrudan ve birlikte ilgilendirmediği için örneğin Kıbrıs konusunu konuşmayız, örneğin Türk-Yunan sorunlarını konuşmayız” dedik ve bu kararımızı da uyguladık.

AB’nin 1999 Aralık Helsinki doruğu ile Türkiye’yi aday olmaya ikna etmesi, Türk hükümetinin maalesef Kıbrıs konusunda epeyce gevşemesine de yol açmıştır. Yalnız, tabii şunu söyleyeyim: 1999 Helsinki AB Konsey kararında “Türk-Yunan ilişkilerinin birkaç yıl sonra değerlendirileceği” ibaresi yer alırken, aynı zamanda Kıbrıs konusunda da bir değerlendirmenin yapılacağı ve Kıbrıs konusunun AB’nin kendi değerlendirmeleri doğrultusunda ilerletileceği söz konusu ediliyordu ve iki tarafın Kıbrıs’ta bir çözüm konusunda hangi adımları attığının AB tarafından değerlendirileceği söyleniyordu. Türkiye ya da o günkü hükümet buna gerekli cevabı verebilmiş midir? Bana sorarsanız siyasal açıdan, hayır. Ama hukuki açıdan sorarsanız, evet. Çünkü AB tarafına hem daha o akşam Başbakan’ın ağzından bizim adaylığı AB Konseyi tarafından öne sürülen önkoşullarla kabul etmediğimiz bildirilmiştir. Hem de rahmetli Sayın İsmail Cem, daha sonra başka bir geziye çıkmıştı, ona vekâlet ederken özellikle ben ve değerli Korkmaz Haktanır ile birlikte, bu kararlığı ve rahmetli Sayın Bülent Ecevit’in bu açıklamalarını AB Dönem Başkanı’na ve bütün AB ülkeleri Başbakanları’na bir mektubun ekinde yollamıştık. Ama

tabii “bunun ne faydası oldu?” dersiniz, bir faydası olmadı. Çünkü siyaseten Türkiye de bir gevşeme içerisine girdi. Hangi konuda girdi? Meselâ o günlere kadar biz şunu söylüyorduk: “AB Kıbrıslı Rumlarla hangi bütünleşme adımlarını atarsa, biz de aynı adımları atacağız onlara karşılık.” Hatta meselâ 2001 yılında ben Brüksel’de Kıbrıs konusunu anlatırken, Türkiye-AB Komisyonu önünde, Ortak Parlamenter Komisyon önünde, Eşbaşkan Joost Lajendik bana sormuştu: “Kıbrıs’ı ilhak edecek misiniz?” diye. Yani bunu sorabilmişti. Ben de ona şöyle cevap vermiştim: “Soruyu doğru sorun, hepsini mi kastediyorsunuz? Yoksa yalnız kuzeyini mi Kıbrıs’ın?” Yani kararlılığımız öyleydi; ama bu kararlılığımız epey gevşedi. Nasıl gevşedi? Bir kere, örneğin bir üst düzey toplantı hatırlıyorum. O üst düzey toplantıda bir Bakan ve üst düzey bir askeri yetkilinin Kıbrıs’la Türkiye’nin AB’ye eşzamanlı üye olması gerekliliğinden değil, artık “senkronize” üyelikten söz etmek gerektiğini öne sürdüklerini ve bir gece önce sözlüğe bakıp, “senkronize” ile “simültane” arasında bir fark olmadığını gördüklerini ve böylece bir linguistik tartışmayı da açtıklarını görmüştüm ve bu tartışmanın maalesef tarafı da olmuştum. Ama daha sonra 2002 Temmuz’unda, ben Dışişleri Bakanlığı görevini aldığım sırada da “eşzamanlı üyelikten başka bir yol yoktur” dediğimde, şimdilerde New York’ta görev süresi uzamış olan ve Türkiye’yi temsil eden bir Sayın Büyükelçimizin heyetiyle beraber benim odama gelip “Biz bu görüşü 2001 sonundan itibaren değiştirmiştik, dolayısıyla böyle demiyoruz, ‘senkronize’ diyoruz” diye bana bir ihtarda bulunduğunu ve benim de biraz dalga geçerek “Tamam, siz öyle söyleyin, ben de böyle söyleyeyim” dediğimi hatırlıyorum.

Peki, 2002 yılının öteki gelişmeleri nasıldı? Çok kısaca onlara da değineyim. 2002 yılının öteki gelişmeleri şöyleydi: 2002 Eylül’ünde, hiç unutmuyorum, birtakım haberler geldi ve BM Genel Sekreteri’nin ofisinde, özellikle o Genel Sekreter Yardımcısı Kieran Prendergast’ın katılmasıyla ve Lord David Hannay’in AB’nin Kıbrıs Koordinatörü olarak işe karışmasıyla ve Kıbrıslı Rumlarla istişare edilerek bir yeni çözüm planının hazırlanmakta olduğu bilgisi bize ulaştı. Biz, hem ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell’a hem de BM Genel Sekreteri Kofi Annan’a birer mektup yazarak, “Böyle böyle duyular aldığımızı ve içeriğinden haberdar olmadığımız böyle bir tasarı eğer Sayın Rauf Denктаş’a dayatılırsa günün birinde ve bu dayatmalara Sayın Rauf Denктаş karşı koyarsa Türkiye’nin Rauf Denктаş’ın

arkasında olacağını” bildirmiştik. Ama tabii, bizim bildiğimiz Türkiye 2002 Kasım öncesindeki Türkiye’ydi. 2002 Kasım sonrasındaki Türkiye’de başka şeyler olacaktı ve başka bir hükümet olacaktı en başta ve bu hükümetin Kıbrıs konusunda nasıl bir tutum takınacağı da yavaş yavaş belli olmaya başlayacaktı. Çünkü 2002 Kasım seçimlerinin hemen ertesinde, Sayın Recep Tayyip Erdoğan, o zaman hiçbir siyasal yetkisi olmadığı halde, yani milletvekili seçilemiyordu, Başbakan hiç olamazdı, hatta Parti Genel Başkan yetkilerini dahi hukuken kullanması mümkün değildi, Türkiye’yi temsil ediyormuş gibi AB ve ABD seferlerine çıktı. Hâlbuki meselâ ben şunu da çok net hatırlıyorum: 2002 Eylül sonunda o çok sempatik Alman Komiser Günter Verheugen’e Brüksel’de ben şunu söyletebilmişim: “AB-Türkiye ilişkilerinin ilerletilmesi ayrı konudur, Kıbrıs konusunda çözüm bulunması ayrı konudur” diyebilmişim. Ama 2002 Kasımı başlarında Sayın Recep Tayyip Erdoğan giderken, AB seferlerine çıkarken, aynen şunu söyledi: “AB için yeni reform paketleri hazırlıyoruz.” Keşke bize sorsaydı, AB’nin bizden yeni reform paketleri istemesi bile söz konusu değildi. Hatta yeni bir şey istemeye utanıyorlardı. Çünkü aynı Günter Verheugen 2002 Mart’ında, “Şu Ulusal Programınızı tamamlayın, sizinle müzakerelere başlayacağız” demişti ve biz o programımızı, yani bütün o reform paketini 2002 Ağustos’u başında hem de siyasal istikrarsızlığın en üst düzeye çıktığı bir noktada TBMM’den bütün yasaları geçirerek tamamlamıştık ve ben “Tamamladık işte Ulusal Programı, buyurun görüşmelere başlayalım” dediğimde de, bana verebildikleri tek cevap, “Uygulamanızı da görmemiz lâzım” sözüydü.

2002 Kasım’ında Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın söylediği ikinci şey şuydu: “AB’den bir müzakere tarihi alma konusunda dikkatinizi şuna çekeyim, müzakerelere başlama değil, müzakere alma konusunda Kıbrıs konusunu aynı sepette ele alabiliriz” dedi ve götürdü tekrar Kıbrıs konusunu AB’nin kucağına koydu. Zaten o tarihten itibaren de Annan Planı ve o çerçevede oluşan her şey, adeta AB’nin vicdanını ve hukuki bakışını rahatlatmak üzere ve AB takvimine uygun olarak Kıbrıs konusunda geçmiştir. Herhalde Melek de zaten onları anlatacak. Onları anlatmayacak, peki. Eğer soran olursa da onları ben anlatırım, teşekkür ederim.

AKP DÖNEMİNDEKİ GELİŞMELER

Melek FIRAT*

Şimdi, AK Parti Hükümeti'nin dış politikasını ve Kıbrıs politikasını anlatmak zaten bence çok güç. Çünkü çok yakın bir dönemi anlatmak güçlüğü ile karşı karşıyayız. Bir bu nedeni var.

İkincisi, AK Parti Hükümeti ile ilgili ne söylesem, içerideki kutuplaşma o kadar net, o kadar berrak ve taraflar o kadar belirgin ki, olumlu söyleyeceğim her şeye iç politika çağrışımları beyinlerde canlanacağı için tepki gösterileceğini düşünüyorum. Olumsuz söyleyeceğim şeylere bir başka tarafın tepki göstereceğini düşünüyorum. Ama ben çizgimi belirtmek istediğim için bunları söylüyorum. Ben AK Parti döneminde, yani 2002'den bugüne kadar dış politikayı Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikası diye algılıyorum. Dolayısıyla da sizden ricam, AK Parti'yi içeride duyulan konumunuzun dışında bir dış politika sorunu objektifliği içinde ele almaya çalıştığımı düşünmenizdir.

Üçüncü olarak; çok zor, çünkü süreci yaşamış, belirlemiş hocalarım, kürsü hocalarım konuştu. Şimdi onlar politikanın içinden geldikleri için ne kadar aldatılabileceğimizi örneklerle veriyorlar. Ben bunu bilmiyorum, politika içinde hiç olmadım. Dolayısıyla çok içeriden konuşuyorlar, kendi pozisyonlarını savunarak konuşuyorlar. Şimdi ben ne söylesem çok naif bulacaklarını tahmin ediyorum. “Sen işin gerçeğini bilmiyorsun” diyeceklerdir muhtemelen bana. Ama ben de onlara şöyle diyorum, “Ben politika içinde olmadığım ve daha uzaktan baktığım için galiba reel politikayı daha objektif değerlendirebilirim.” Şimdi bunları niye söylediğimi, bu ön hazırlıkları niye yaptığımı konuşmamı yapınca anlayacaksınız.

Kıbrıs gelişmelerine girmeyeceğim, öğrencilerime daha 10 gün önce bütün bu süreci anlattım. Çoğu buradalar. Dolayısıyla, olgusal tekrar yapmayacağım. Sizler zaten hepiniz biliyorsunuz ve içindesiniz. Bir değerlendirme yapacağım, süre az, Hocam beni uyardı “Lütfen 5

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyasi Tarih Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

dakikada bitir, ne söyleyeceksen” dedi. Değerlendirme yaparak bitireceğim. Belki sonra tartışırız, böylece size de vakit kalır.

Şimdi bana göre AK Parti Hükümeti, 2002’den bu yana izlediği politikayla, her şeyden önce genel olarak baktığımda, dönüştürücü bir parti. Beğeniriz, beğenmeyiz dönüştürdüğü şeyi; o ayrı bir şey. Ama dış politikayı dönüştürdü. Her anlamda dönüştürdü. İçerik olarak dönüştürdü, yani “ulusal çıkar” tanımını yenileyerek dönüştürdü, yöntem olarak dönüştürdü. Şükrü Hocamın demin “Ona da hayır dedik, buna da hayır dedik, şuna da hayır dedik” diyen ve bence bütün Soğuk Savaş boyunca özellikle Kıbrıs konusunda böyle bir pozisyon alan bir Türkiye’den “Olabilir, bakabiliriz, görüşelim, tabii gelin” Türkiyesi’ne yöntem olarak dönüştürdü. Şimdi, “dönüştürdü” derken de AK Parti’de olağanüstü bir şey olduğunu ya da AK Parti yöneticilerinin olağanüstü olduğunu ki, bence iyi bir akademisyen danışmanları var, Sayın Ahmet Davutoğlu’nu söylemiyorum. Ama bu bir süreçti ve bu süreçte AK Parti arkasına o rüzgârı aldı. Dolayısıyla da, başarılı ya da başarısız, bu söyleyeceğimiz şey aslında sadece AK Parti başarısı ya da başarısızlığı değildir. Bir kere uluslararası sistem değişmişti. Dolayısıyla Soğuk Savaş’ta, NATO’nun Güneydoğu kanadında bir Türkiye yok artık. Başka bir Türkiye var ve Soğuk Savaş’ta ezberlediği rolüyle gidemeyen bir Türkiye vardı ve 1990’lardan itibaren kendine rol oluşturmaya çalışan bir Türkiye vardı. İşte Irak Savaşı çıkınca, “iyi” dedi, “güneydeki stratejik konumumuz devam edecek gelecek tehditlere yönelik” olarak. Dolayısıyla, Türkiye’nin uluslararası sistemi yeniden okuyarak yeni bir dış politika belirlemesi gerekiyordu; bu süreç uzamıştı, bir türlü olmuyordu.

İkincisi, Kıbrıs konusuna özellikle girersek, Sayın Turgut Özal döneminden beri Türkiye’de izlenen Soğuk Savaş politikasına yönelik tepkiler vardı. Kıbrıs konusunun tartışılması, “ver kurtul” vs. gibi şeyler 1983’ten itibaren başlamıştı. Bu da çok anlaşılabilir bir şey. Çünkü Türk burjuvazisi artık ulus-devletine sahip çıkma sürecine girmişti. Türk burjuvazisi o bürokratik yapının, asker-sivil bürokrasisinin Soğuk Savaş içerisinde benimsediği dış politika anlayışının aşılması gerektiğini düşünüyordu. AB sürecini işletmek istiyordu ve bunun önündeki engel de AK Parti’nin politikalarının başarısızlığı değildi. 1990’da Sayın Denktaş da bütün baskısıyla Helsinki’ye “hayır” dedi. Biliyordu ki o Helsinki imzalanırsa aslında

Kıbrıs'a bağlanacaktı ve ondan sonra Türkiye'nin yapacağı küçük "hayır"lar da bir şeyi etkilemeyecekti.

Dolayısıyla, burjuvazinin güçlenmesinin Türkiye'de dış politika anlayışını değiştirmeye yönelik bir baskısı, bence 1983'ten beri vardı. Şunu söylemek lâzım: Evet, 1983'te KKTC ilân edildi; ama sonuç itibarıyla 1983'ten beri izlenen kötü KKTC politikaları, özellikle 1999'dan sonra AB süreci daha somutlaştığında Kıbrıslılar için Kıbrıs Türk kesiminde ciddi tepkiler uyandırmaya başladı. Çünkü ilk kez, 1990'lardan itibaren Kıbrıs Türkleri, onların adına burada benim söylemem doğru değil ama, Rum ve Türkiye tercihleri dışında bir tercihle karşılaşabildiler. Yani, AB süreci onları Kıbrıslı Türk ve Avrupalı olarak benimseyecekti. Ne Türkiye Cumhuriyeti'ne entegrasyon, ne Rum kesiminin baskını hissedeceklerdi. Dolayısıyla, eskiden Rum kesiminden gelen baskılara karşı zorunlu olarak Türkiye'ye dayanmak zorunda kalan Kıbrıslı Türkler, süreç sonucunda entegrasyon vs., "Onlar da Türk, biz de Türk'üz" vs. gibi bir bakış açısından rahatsızlıklarını dile getirmeye başladılar ve oradan tepkiler yükselmeye başladı.

AK Parti 2002'de iktidara geldiğinde meşruiyeti kesinleşmiş bir parti değildi. Evet, oy çokluğu almıştı, uzun zamandır ilk kez koalisyon hükümeti kurulmuyordu. Ama hepimizin bildiği nitelikleri dolayısıyla, devlet mekanizması içinde meşruiyeti tartışılan bir partiydi ve daha çok askerlerden gelecek tepkiden çekiniliyordu. AB süreci, AK Parti'nin kendi meşruiyetini sağlamak için Türkiye'nin bu hedefini öne çıkarmak ve birincil öncelik haline getirmek işine geldi.

Tam da o sırada, 2002 Kopenhag'ı düşünürsek eğer, Kıbrıs sorunu vardı. Dolayısıyla, ilk açılımlarını "milli dava" üzerindeki kırılmalarla yapmaya çalıştılar. Ama 2002'de baktığımızda, 2004'e kadar olan süreçte sürekli Kıbrıs konusunda gelgitler vardı. Evet, Kopenhag'da Sayın Recep Tayyip Erdoğan orada bulunuyordu, orada duruyordu, durması gerekmiyordu; ama hiç unutmayalım ki Ankara'dan da Kopenhag'a çok ciddi baskılar vardı ve Sayın Rauf Denktaş Ankara'daydı, Gülhane'deydi. Sonuç itibarıyla, Sayın Genelkurmay Başkanı ve askerlerle görüşmüştü ve orada o belge imzalanmadı.

Yani, Annan Planı'nın tartışma metni olarak imzalanmaması bugün geldiğimiz noktayı belirledi. Çünkü eğer belge o gün imzalsaydı, Rumların AB süreci kesintiye uğratılmış olacaktı eğer

uzlaşmaya varmazlarsa. Dolayısıyla, orada büyük bir koz kaybedildiğini düşünüyorum ben ve bu AK Parti'nin suçu değil. Yani cesaret edebilirler miydi? Bence edemezlerdi, edemediler de nitekim. Şimdi bundan sonra ne yaptılar? Süreci kesintiye uğratmamak için 2004'e kadar bir uzatma yolu izlediler. Kesintiye uğradığı zaman "Biz gideceğiz, önde olacağız, hep bir adım önde olacağız" politikaları izlediler. Bir yandan bunu yaparken, bir yandan da iç politikada ilk kez Kıbrıs davasında tartışılmayan konuları tartışmaya başladılar. Biz Kıbrıs'ı çok konuşuyoruz; ama hep aynı paradigmlar içinde konuşuyoruz. Meselâ hatırlarsanız Sayın Yaşar Yakış Dışişleri Bakanı'ydı, "Eğer biz bu politikayı devam ettirirsek ve AB'ye girmek istiyorsak ki, istiyoruz. O zaman bize işgalci güç deme olasılıkları doğar" dedi diye, "İşgalci" dedi diye Dışişleri Bakanlığı'ndan oldu. Oysa ki, bu söyleniyordu ve biliniyordu ve Türkiye'de kimse söylemiyordu. Haklılığına ya da haksızlığına girmek istemiyorum; ama dünya böyle algılıyor. Bizim gözümüzü kapama şansımız yoktu buna. Dolayısıyla, iç politikada Kıbrıs tartışılmaya başladı.

Süreç, sonuç itibarıyla baktığımızda, sürekli uzattırılarak 24 Nisan 2004'e kadar getirildi. Burayı atıyorum. 2004'te ne oldu? Bir referandum oldu. Kıbrıs Türkleri olumlu oy verdiler, Kıbrıs Rumları "Hayır" oyu verdiler. Arkasından doğal olarak onlar AB'ye girmiş oldular, bu taraf girmemiş oldu. Türk tarafı üstelik büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Bundan sonra, 2004'ten sonra ne yapıyor Türkiye? İşte Yeşil Hat tüzükleri uygulanmaya konulmadı. Rumlar, AB içinde çok aktif politikalar izliyorlar, hiçbir şekilde adım atılmaz noktaya geldiler, görüşmeler hep sürüyor ve Sayın Mehmet Ali Talat, bir umut olarak Devlet Başkanı olduğunda görüşme masasına oturdu. Ama karşı taraf, Tassos Papadopoulos, mutlak "hayır"larıyla elini rahatlatmış bir vaziyette zaten "Hayır" dedi. Arkasından yarı gönüllü oturmaya razı oldu. Sonra AKEL Partisi geldi. AKEL, milliyetçilik anlamında ya da barış anlamında daha iyi bir partidir. Masaya oturdu. Ama, baktığınız zaman süreç hiç ilerlemiyor. Dediğim gibi, detaylara hiç girmek istemiyorum.

Peki diyacaksınız ki, "Şimdi ne oldu?" Şimdi bir şey olmadı. Kıbrıs yine KKTC oluyor, karşı taraf görüşmüyor. Peki "Sen neye başarılı diyorsun, neye dayanarak bu sürece başarılı diyorsun?" diyacaksınız. Bir kere önemli bir şey değişti Türkiye'de. Onları kısaca söyleyeyim ve bitireyim: Bence ilk kez uzun bir süreden beri Türkiye, bu önemli mi? dedi. Önemli olmayabilir ama, uzlaşmacı ve çözümcü,

diplomasiyi kullanan bir devlet imajına kavuştu. Bu, Kıbrıs konusunda daha da önem taşıyor bence. Dolayısıyla, dört tarafı düşmanlarla çevrili, içerde de tehditler altında olan bir ülkeyle 1990'lı yıllarımıza kadar geldiğimizi düşünürsek, ilk kez böyle bir algılamaya sahip olmayan bir Türkiye ile karşı karşıyayız artık. Komşularıyla iyi ilişkisi olan, Yunanistan'la, Suriye'yle, İran'ı da katabilirim, bir Türkiye var. Masaya oturan ve masada çözüm üzerinde konuşan bir Türkiye var. Bu benim için çok önemli.

İkincisi, AB sürecinde Türkiye açısından da, AB açısından da en azından bazı şeyler açığa çıktı. Şimdiye kadar Türkiye ne yapıyordu? Kıbrıs kozunu hep öne sürerek AB sürecinde iç politikadaki dönüşümleri saklayabiliyordu yapamadığında. AK Parti'de bu, daha da açığa çıktı artık. Bu sürecin Kıbrıs'la ilgisi yok. Hem AB açısından yok, hem Türkiye açısından yok. Türkiye bu süreci işletmek istemiyor kendi iç koşulları nedenleriyle ya da işletemiyor. Dolayısıyla, AB almak istemiyor, konsensus oldu, en azından Kıbrıs aradan çıkarıldı.

İlk kez Rum kesimi ve Yunanistan uzlaşmaz taraf oldu. Bugün AB bunu söyleyemeyebilir ama AB içerisinde biliniyor ki, Rum kesimi birçok konuda uzlaşmaz tavrını sürdürecektir ama bence daha da önemlisi, ilk kez biz yüzleşebildik. Yani bu süreç içinde AK Parti döneminde, 2002'den beri Türkiye'de tartışmadığımız, tartışmaya çekindiğimiz, tüm gerçekliği ile konuşmadığımız tüm konular ki, Kıbrıs bunlardan biridir, "Milli dava" olma özelliğini yitirdi. Bunu kazandık ve buna eğer Ermenistan sorununun tartışılma biçimini eklerseniz ya da Orta Doğu'ya açılımı eklerseniz, çok ciddi olarak açık açık farklı görüşlerimiz olabilir, kutuplaşmış olabiliriz, şu ara çok kötü kavga ediyor olabiliriz, dış politikayı iç politikaya karıştırıyor olabiliriz, ciddi bir değişim olduğu ortaya çıkıyor. Ama ben bu süreçten Türkiye'nin kendisi ile bütün sorunlarını rahatlıkla konuşan bir ülke olarak çıkacağını düşünüyorum. Bu benim için çok önemli.

İlk kez KKTC'yi tanıyan tek ülke olarak, bence, KKTC'ye saygı göstermeyi öğrenen bir ülke haline geldik. Yani biz KKTC'yi tanıyorduk; ama orada biz Sayın Rauf Denktaş'ı tanıyorduk. Yani, her seçimde ya kimlik veriyorduk ya bavullarla paralar gidiyordu ya da ek yardımlar gidiyordu. Dolayısıyla, onların demokrasisinin fiili olarak içindeydik ve haklı olarak da tepki alıyorduk. Evet, tamam, biz o devletin kurulmasında yardımcı olabildik; ama madem ki politikamız onu tanıtmıydı, bu kadar yok sayma hakkımız var mıydı

ve o halkı o kadar yok sayma hakkımız var mıydı? İlk kez şunu gördük: Sayın Rauf Denktaş'ın Cumhuriyetçi Türk Partisi'nde (CTP) şimdiye kadar "Vatan haini" sayılan bir liderliği vardı, tırnak içinde söylüyorum, eğer biz KKTC'ye doğrudan müdahale etmezsek, bizde limanların açılması tartışıldığında, CTP Genel Başkanı (Başbakan) "Siz tanısanız da biz tanımayacağız" dedi. Dolayısıyla, demek ki onlarda da öyle "Vatan haini-vatanseverler" yok, hepsi vatanını seviyor ve gerektiği noktada Türkiye'ye karşı da Türkiye'nin politikalarını savunabiliyorlar. Bu ilk kez gerçekleşti bizde.

Son seçimler, Türkiye'nin en az müdahalesinin olduğu seçimler oldu. Bu, bence çok önemli. Bu Kıbrıs Türk halkının kendine duyduğu güven açısından çok önemli, bizim Kıbrıs'la ilişkilerimiz açısından son derece önemli. Dolayısıyla, bütün bunlara baktığımızda, evet, Kıbrıs konusunda çok şey değişmedi; ama bence Türk dış politikasının yönetiliş biçiminde, Türk halkının dış politikayı tartışma konularında, Türkiye'nin sorunlarını çözme konusunda durum değişti. "Sıfır problemlerli bir ülke" olma hedefi bile güzel bence. Yani dört tarafı düşmanlarla çevrili, "AB'ye hayır dedik, ne güzel bağımsızız" deyip, içerde ekonomik olarak çöken bir ülkedense, iki buçuk savaşı, buçuk savaşa indirmiş bir ülke olarak çevresinde sıfır sorunlu bir ülkenin hayalini kurmak bile güzel. Dolayısıyla, bu anlamda, bana sorarsanız böyle bir politika için çaba harcamak sonuçsuz kalsa dahi, sonuçsuz kalan kavgacı bir politikadan daha olumlu gibi geliyor bana. Çok teşekkür ediyorum.

SORU - CEVAP

Ersin ONULDURAN

Değerli Arkadaşlara, Değerli Konuklara ve bütün panelistlere çok teşekkür ederim. Burada herhalde sizin de sezdiğiniz gibi fikri bakımdan, konulara bakış açısı açısından bazı ayrılıkların da Mülkiye'ye yarasır bir biçimde olduğunu görüyorsunuz. Tabii Melek Hocamdan başka bir nesildenim. Biz “Kıbrıs Türk'tür, Türk kalacaktır,” “Kıbrıs bizim canımız” diye büyümüştük. Şimdi görüyorum “sıfır çatışma” gibi başka öncelikler ortaya çıkmış. Hiçbir şeye “hayır dememe” öncelikleri, “buçuk savaş” terimleri. Bunları da merakla ve ilgiyle izledim, çok şey öğrendim.

Şimdi bu paneli sizlerin sorularınıza açalım. İki yöntem bahis konusu aslında burada. İsterseniz eğer, korsan bildiri vermeyecekseniz, sözlü olarak soru sormanıza izin verebiliriz. Eğer “korsan bildiri” verme niyetindeyseniz, yani uzun konuşmalar yapma niyetindeyseniz, sorularınızı yazılı olarak alalım.

A. Haluk ÜLMAN

Şimdi ben Hanımefendinin değerlendirmesini saygıyla karşılıyorum, hiç kuşku yok. Yalnız ben sadece haftada bir kez dış politika yazısı yazan bir adam olarak AKP'nin dış politikasını değerlendirmekte büyük güçlük çekiyorum, onu söylemek isterim. Neden? Önümü göremiyorum bir yazı yazarken. Bir gün başka şey söyleniyor, ertesi gün başka şey söyleniyor. Şu NATO olayını ele alın, Anders Fogh Rasmussen'in seçilip seçilmemesi, NATO Genel Sekreteri olup olmaması hikâyesine bakın. “Olmaz” dendi, neden? Danimarka Başbakanı, Müslümanlığa, İslâm'a hakaret etti. Tamam, demek ki biz Anders Fogh Rasmussen'in Genel Sekreterliğine karşıyız. Ama ondan sonra, “Efendim, biz konuştuk, özür dileyecek, bize genel sekreterlik yardımcılığı verilecek, şu olacak, bu olacak.” Şimdi ben hangisine inanayım bunun? Bunlar gibi çok şey var söylenecek.

Ben Ermenistan'la sınırın açılmasına katıyen karşı değilim. Hatta politikamızı Azerbaycan'a bağladığımız için bu konuda yanlış yaptığımızı düşünüyorum. Bunu da önceden peşin peşin söyleyeyim.

Ama bu sınır açılması konusunda izlenen politikayı hangi tarafından tutacaksınız? Günlük yazılarımı yazarken bu politikaları değerlendirmekte, ne Soğuk Savaş benim umurumda, ne başkası benim umurumda, fevkalâde güçlük çekiyorum ve Soğuk Savaş koşullarının değiştiğini anlayarak hareket etmek istiyorum. Ama bilemiyorum ki bugün bir şey söyleyen yarın başka bir şey mi yapacak, başka bir şey mi söyleyecek? Onun için, evet, “sıfır çatışma,” yalnız ben “sıfır çatışma” istediğim kadar Irak’taki olaylar bana “sıfır çatışmayı” müsaade eder mi? Bunu söyleyecektim. Yani tamamen saygım var söylediklerine; ama bir akademisyen olarak değil de bir dış politika yazarı olarak kendisiyle aynı fikirde olmadığımı belirtmek istedim. Çünkü o sıkıntıyı ben çekiyorum her gün. Hangisine inanayım söylenen sözlerin? Bir şey yazarım, “doğru yapıyorsun” derim; ama ertesi gün beni mahcup duruma düşürür. Güvenilirlik unsuru kalkıyor ortadan. Güvenilirlik unsuru kalktığında dış politikayı toparlayamazsınız. Güvenilir olmak lâzım, teşekkür ederim, bunu söyleyecektim.

Ersin ONULDURAN

Arkadaşlar bir de “her şeye hayır” diyen adam konuşmak istiyor, buyurunuz.

Şükrü Sina GÜREL

Evet, teşekkür ederim Sayın Başkan, sağ olun. Hocam, ben bir bakıma size katılıyorum. Melek’e saygım var; ama söylediklerine pek yok. Nedeni de şu: Bir kere, dönüştürülmenin elbette tek başına değerlendirilmesi mümkün değildir. Neye dönüştürüldüğünüz de önemlidir. Onu değerlendirmek gerekir ve bilimsel ve objektif bir yaklaşım sadece bir dönüşüm var diye mutlu bir biçimde sosyal değişimleri değerlendirmez. Neye değiştiğimizi, neye dönüştüğümüzü görmemiz lâzım.

Bir de, Sayın Başbakan’ın deyimiyle “Görüşürüz, elbette ele alırız, müzakere ederiz” demek de sadece bir olumlu yaklaşımı ortaya koymak değildir. Çünkü masada oturduğunuz zaman neyi görüştüğünüz ve neyi ele aldığınız, nasıl ele aldığınız da önemlidir, bu da ikincisi. Bir de şu var: Şimdi elbette bir siyasi parti, hele hele Anayasa’yı değiştirecek çoğunlukla iktidara geldiği zaman, dış

politikada da köklü değişiklikler yapabilir. Ama bunun için iki şey gerekir. Bunu hatta ben 2002 Kasım'ında da söylemişim. İki konu önemlidir burada: Bir, bu değişiklikleri yapacağını söyleye söyleye halkından oy ister; iki, bu değişiklikler örneğin TBMM'de bazı kararların değişmesiyle gerçekleştirilir. Örneğin, eğer Kıbrıs konusundaki politikayı değiştirmek istiyorsanız, bunu, ilk konuşacağımız yer TBMM'dir. Meselâ, bu 2004 Aralık'ında "Kıbrıs'ta biz Kıbrıs Rum gemilerine, uçaklarına limanlarımızı açacağız" diye bir Devlet Bakanı'nın imza attığı belgeyi karşıya vererek geçiştiremezsiniz. Aynı konuyu TBMM'nin önüne, Türk halkının gözünün önüne getirirsiniz ve o tepkileri de belki göğüsleyip esasta değişiklik yapabilirsiniz.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin şimdiye kadar kurduğu hükümetlerde benimsediği dış politika yöntemini de, yani özün yanında dış politika yöntemini de, doğru bulmadığımı söyleyeceğim. Çünkü pek çok görüşme, pek çok müzakere Sayın Başbakan'ın deyimiyle, "Başa baş" gidiyormuş. Hâlbuki "Başa baş" deyince bunun eşitlik içerisinde olması gerekir. O "Baş başa" demek istiyor, müzakereler "Baş başa" yapılıyor. Bu, bizim ne usullerimize, ne geleneğimize uygundur. Tutanağı olmalıdır, devletin hafızasına geçmelidir.

Bir de, özel danışmanlar eliyle dış politika yürütmek doğru değildir, uygun değildir. Sorumlu kişiler, özellikle Sayın Başbakan'ın "monşer" olarak nitelendirdiği Dışişleri memurlarımız, Büyükelçilerimiz bu işte yetkili kılınmalıdır. Bir de tabii, onu Melek söylemedi; ama Sayın Başbakan sıklıkla söylüyor, "herkesten bir adım önde gideceğiz" diyor dış politika konularında. Herkesten bir adım önde gitmek her zaman marifet değildir ve her zaman sizin çıkarlarınıza uygun değildir. Herkesten bir adım önde gidebilirsiniz, nereye doğru gidebilirsiniz? Anlaştığınız, belirlediğiniz ortak bir çözüm noktasına beraber gidebilirsiniz. Ama herkesten önde gidiyorum diye uçuruma doğru da gidiyor olabilirsiniz ve halkınızı da uçuruma doğru sürüklüyor olabilirsiniz; dikkat etmelisiniz. Teşekkür ederim.

Ersin ONULDURAN

Şimdi sorulara geçeceğiz Sayın arkadaşlar. Eğer panelistlerimiz de not alırsa birkaç soru alarak gidelim. Şimdi müsaadenizle sağdan başlayalım. Benim soluma doğru daha çok insan orada toplanmış, Mülkiye'nin şanına uygun bir şekilde. Önce Reşat Beyefendiden başlayalım, sonra size, sonra Cem Hocama. Ondan sonra dururuz, sonra biraz daha soru alırız.

Reşat ARIM*

Teşekkür ederim Sayın Hocam. Sayın Özersay'a bir şey sormak istiyorum. Eğer yanılmıyorsam, 1959 yılında Türkiye ve Yunanistan Başbakanları ve İngiltere arasında yapılan antlaşmaların antlaşma olmadığını söylediler. Tabii kelime üzerinde durmuyorum, hepsi antlaşma. "Bu antlaşma, uluslararası hukuk anlamında değildir; asılları 1960 Antlaşmaları" dediler. Yani bununla ne kastettiler? Biraz daha açarlarsa sevinirim. Çünkü aslında 1959'da yapılanlar da esaslı antlaşmalardır. Kıbrıs Devleti'ni kuran, kuracak asıl antlaşmalar onlardır ve belki bizim daha çok işimize gelir. Çünkü Türkiye ile Yunanistan ve İngiltere arasında yapılmıştır. Bunu bir maksatla mı söylediler, amaç nedir? Onu sormak istiyorum.

Bir Öğrenci

Merhaba, ismim Güneş. Kıbrıs konusunda doktora tezi yazmaya yeni başlayan ve umarım sizler gibi olabilecek, henüz bir araştırma görevlisiyim. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden katılıyorum. Sorum Melek Hanıma olacak. "Milli davamız olma niteliğini kaybetmemiz" gibi bir cümle kullandınız, Kıbrıs'ın "milli davamız" olma niteliğini kaybetmesini olumladınız. Bunu söylerken Garanti Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti ne olacak? AKP'nin nasıl bir dönüşüm, nasıl bir değişim hedeflediğini inanın anlamadım dediklerinizden. "Çözumsuzlük gerçekten çözümdür"ü anlıyorum sizin bütün bu söylediklerinizden, teşekkür ederim.

* Emekli Büyükelçi

Bir kere bu güzel toplantı beni gerçekten duygulandırdı. Ben üç yıl Sayın Prof.Dr.Ahmet Şükrü Hocanın öğrencisi olma mutluluğunu tattım. Son birinci sınıfına yetiştim, ondan sonra Fahir Bey geldi.

Kısa kısa ama ne yazık ki dört tane sorum var. Sayın Özersay'a bir net bilgi sormak istiyorum. Bugünkü Kıbrıs halkının ne kadarı Türkiye'den göçmedir? İkincisi, Sayın Gürel'e. Bir şey hatırlatacağım ve soracağım. Hatırlatacağım şudur: Ben 1960'lı yılların başında öğrenciydim. O zaman Yön Dergisi çıkardı ve Rum ve Türk sendikacıların nasıl birlikte vurulduğunu, nasıl kurulmak istenen kardeşliğin dıştan gelen güçlerle engellendiğini burada yaşadık. Şunu da biliyoruz ki Kıbrıs, Türk Bozkurt hareketinin, Türk faşizminin ilk laboratuvarı olmuştur. Dolayısıyla, 1974'ten çok önce bölünme olduğu doğru; ama bunda Yunanistan'dan gelen EOKA'cıların, onlar bizden önce geldiler, onlar 1956'dan itibaren gitmeye başladılar ve ondan sonra bizimkilerin, yani Yunan ve Türk faşist hareketlerinin etkisini gözden kaçırmayalım derim ben. Bir sorum da şu: Basından takip edebildiğim kadarıyla, 1995'te biz Türkiye hükümeti olarak Kıbrıs'ın AB üyeliğini zımnen de olsa kabul ettik. Çünkü Tansu Çiller Hükümeti, Ortak Pazar'ın bedeli olarak gördü bunu. Benim basından edindiğim izlenim budur, bu izlenim doğru mudur? Şimdi Haluk Bey'e küçük bir soru: 1974'te biz Makarios'u kurtarmaya gitseydik, tamamen Garantörlük Antlaşması'na uygun bir şey yapmış olurduk. Bence de çok akıllıca bir şey olurdu. Çünkü Türkiye'nin kurtardığı bir Makarios, Türkiye'nin bir yarattığı olurdu ve o Makarios'un o zaman SSCB tarafından da tutulduğunu düşünürsek, bizim elimizde iki tarafı da oynatacak, hem NATO'yu hem SSCB'yi kullanacak bir pozisyon oluşurdu. Biz gittik adayı bıçakla böldük ve bu çıkmazı yarattık gibi geliyor bana. Melek Hanıma da bir şey söyleyeceğim: Doğru, 1990'lardan itibaren Türk burjuvazisi ulus devletine sahip çıktı. Ama sahip çıkan burjuvazi, küresel burjuvazinin Türkiye ayağıdır. Onun için de hiçbir ulusal davamız artık kalmamıştır. Teşekkür ederim.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

Ahmet Zeki BULUNÇ*

Efendim, çok teşekkür ediyorum. Baştan uyardınız “korsan bildiri” olmasın diye. Dolayısıyla, pek bir şey değerlendiremeyeceğim. Ama bir iki konuya değinmek zorundayım. Bir kere çok özür dilerim Sayın Hocam, daha çok kamuoyuna basın aracılığıyla belirli siyasi çevrelerin sundukları analizler çerçevesinde bir değerlendirme yaptınız. Çünkü tamamen uzlaşmazlığı Sayın Rauf Denktaş’a alışılan yapısıyla bağladınız. Oysa bütün süreçleri çok iyi değerlendirmek lâzım ve özellikle, Melek Hanım’a diyorum efendim, en azından Kopenhag Zirvesi ile ilgili süreci çok iyi değerlendirmekte yarar vardır. Çünkü kamuoyunda bilinmeyen yönleri vardır. Yakın ilginiz varsa Dışişleri Bakanlığı ile de temas etmenizde yarar var. Kamuoyuna zaman zaman açıklanmıştır. Kopenhag Zirvesi’nde Türk tarafı üç koşulla Annan Planı’nı imzalamayı kabul etmiştir. Ama, Alvaro De Soto “Bunu öneremem bile” deyip kalkmıştır. Dolayısıyla, orada tek yanlılık da vardır. Bir de bir olayı ele alırken, sanırım 4 Mart 1964 tarihli 186 sayılı kararın temelinde gelişen süreçleri, sunulan önerilere karşı Türk tarafının tavrını ve Rumların sürekli izlediği tavrı da ayrıca değerlendirmekte yarar vardır. Geldiğimiz süreçte, yakından izlediğim özellikle Annan Planı süreci içinde fiilen görevde olduğum ve birtakım görüşme bilgisine de sahip olduğum için, Kıbrıs politikasında attığımız adımlarla nasıl geriye düştüğümüzün somut örnekleri vardır. Onlara maalesef giremeyeceğim. Benim sorum şu: Kopenhag Zirvesi ile ilgili olarak tespitleriniz nelerdir? Çünkü onun açıklamaları da yapılmıştır; ama o açıklamaların izini değerlendirmenizde görmedim.

Ersin ONULDURAN

Tanımayanlar için: Ahmet Bey önceki Kıbrıs Büyükelçisi, şimdi Öğretim Görevlisi Başkent Üniversitesi’nde. Aysun soru mu soracaksınız? Tamam.

* KKTC Ankara Eski Büyükelçisi

Uluslararası İlişkiler Bölümü 3. sınıf öğrencisiyim. Melek Hocayla geçen dönem işledik bu konuları, üzerinde de bayağı bir durduk. Ama soracağım soru hakkında çok fazla tartışmamıştık. Bu nedenle hem Sayın Gürel'in hem de Sayın Özersay'ın alanını ilgilendirdiği için soracağım. Bu soruyu ikisine birden yöneltmek istiyorum ben. 1960 Anayasası'nda, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nda, Devlet Başkanı ve Başkan Yardımcısı'nın veto hakkından bahsediliyordu. Daha sonra toplumlar arasında gerilim arttığı zaman, Kıbrıs Türk kesimi yönetimden çekildikten sonra, bu, Kıbrıs Rum kesiminin AB'ye üyelik sürecinde Kıbrıs Türk tezleri arasında tekrar gündeme geliyor. Yani, Kıbrıs Rum kesiminin AB'ye üyeliği konusunda Kıbrıs Türk tarafının veto hakkının olduğundan bahsediliyordu. Bu veto hakkının ne derece objektif ve ne derece hukuka uygun olduğunu sormak istiyorum.

Ersin ONULDURAN

Şimdi arkadaşlar vakit ilerliyor, bu tarafa doğru geçiyoruz. Buradan üç soru alalım, Can Bey, Ersin adaşım ve sizden. Sonra cevaplara geçeceğiz.

Can HAMAMCI*

Teşekkür ederim. Ben açıkçası çok keyifle izledim ve fevkalade güzel, doyurucu bir panel oldu. Herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Yalnız Melek'in açıklamalarında anlamadığım bir şey var. Eğer yanlış anladıysam düzeltir. Şimdi 2002'den sonra dış politika dönüşümünde, ben öyle bir izlenim edindim ki, AKP Kıbrıs'a daha az karışıyor, bir radde ulusal dava olarak görmüyoruz Kıbrıs'ı. AKP daha az karışıyor Kıbrıs'a, öyle bir izlenim edindim dediğinden. Olumlu olabilir, ona da hiç itirazım yok. Ama ben az karıştığını da pek anlamadım. Şimdi bir ülke bağımsız bir ülkenin seçimlerine, meclis seçimlerine ramak kala Türkiye'de siyasi yönü hukuki yönünden daha ağır basan bir davayı oraya taşıyıp, oradaki Başbakanı da kendisi gibi konuşmaya ikna

* Öğrenci, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İliş. Böl.3. Sınıf

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

ediyorsa, bu bir başka ülkeye karışmak mıdır, karışmamak mıdır? Ya da eski devlet, eski devletliğini yapıyor da, sadece imajı mı değişik? Bu konuları açıklarsanız, teşekkür ederim.

Ersin EMBEL*

Teşekkür ederim.

Ben daha güncel bir konuda soru sormak istiyorum Sayın Kudret Özersay'a. Hocam, Orams Davası ile ilgili ATAD'ın aldığı karar Kıbrıs sorununun çözümünde niteliksel bir dönüşüm, bir değişiklik yaratır mı? Bunu nasıl yorumluyorsunuz? Teşekkür ederim.

Abdülrezzak BİLGİN*

Ben sorumu, Dışişleri Eski Bakanımız Sayın Şükrü Sina Gürel Beyefendiye yöneltmek istiyorum. BM Güvenlik Konseyi'nin 543 ve 550 sayılı kararlarını gözdardı ederek, uluslararası arenada Kıbrıs'la ilgisi olmayan konularda bile bu meselenin Türkiye'nin önüne engel çıkarıldığı durumunu gözdardı ederek, bu statüko ne kadar korunabilirdi? Yani, elbette AB ve ABD buna sonsuza kadar seyirci kalacak değildi; onlar "Adadan çekilin" dedikleri zaman ne yapabilecektik? AB'ye tam üye olmak isteyen bir Türkiye var. Sizin bu konuda herhalde görüşleriniz pek olumlu olmadığı için, sizin Kıbrıs'la ilgili çözümünüzü de merak ediyorum. Yani nasıl bir çözüm olabilir? Türkiye'nin her söylediğini kabul ettirerek bir çözüme ulaşılabilmesini düşünmüyorsunuzdur herhalde.

Kudret ÖZERSAY

Teşekkür ederim. Tabii ki sorularda önce doğrudan yine benim söylediğime atıfla birtakım şeyler söylendi. Onlara değinmek zorundayım. Sayın Haluk Hocamız şöyle bir ifade kullandı: "Genç arkadaşım kusura bakmasın, uluslararası ilişkiler hukuksal metinlerle

* Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyasi Tarih Anabilim Dalı

* Öğrenci, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İliş. Böl., 3. Sınıf

idare edilemez.” Takdir edersiniz ki konuşmamın başlığı “1960 Antlaşmaları ve Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Hukuki Yapısı” ve ben “uluslararası ilişkiler hukuksal metinlerle idare edilir” demedim. Öyle de düşünmüyorum. Ama şunu söyleme ihtiyacı hissediyorum: Uluslararası hukuku Batı’nın tırnak içinde kullandığı bir “Manivela,” bir “Araç” olarak görüyorsanız dahi, onu iyi bilmeniz ve onu iyi kullanmaya gayret göstermeniz gerekir. Nitekim, Cenevre döneminden bahsederken Sayın Hocamız federasyondan, işlevsel federasyondan ve bu kavramlara ilişkin nasıl hızlı ve altını doldurmaksızın politika geliştirdiğimizden dem vurdu. Bunu hatırlatmak isterim.

İkinci husus, Sayın Melek Fırat’ın hem kendisine hem de düşüncülerine saygım var. Saygı duyuyorum, altını çiziyorum. Tabii ki katılmıyorum söylediklerinin bütününe. Bir kısmına katılıyorum. Katılmadığım nokta ise az önce Can Hocanın dile getirdiği noktadır. Önceki seçimlere oranla nispeten daha az bir müdahale olduğu söylenebilir ki bu, ölçülebilecek bir şey değil aslında. Ama bizim aramızda kurumsal, yapısal bir sorunun olduğu kanaatindeyim. Bu, öyle kolay kolay değişmez. İlişkinin niteliği ile de ilgilidir. KKTC Büyükelçisi buradayken çok fazla bir şey söylemek de doğru olmaz diye düşünüyorum.

Şimdi sorulara hızlıca cevap vereyim. “1959’da Zürih’te yapılan Antlaşma değildir.” Evet, uluslararası hukuk anlamında, teknik anlamda antlaşma değildi. Yani hangisi? Zürih’te imzalanan, parafe edilen Garanti Antlaşması ve parafe edilen İttifak Antlaşması normal uluslararası antlaşmalar değiller. Çünkü taraflarından bir tanesi ortada yok. Yani Garanti Antlaşması’nın taraflarından bir tanesi Kıbrıs Cumhuriyeti, 1959’da yok öyle bir devlet, o anlamda söylüyorum. Yoksa bunların hukuken bir etkisi yok demiyorum. Aksine, bir antlaşma yapılış süreciydi bu. 1960’ta yapılan antlaşmalar BM çerçevesinde 102. madde altında tescil edilmişti ve tabii ki bu antlaşmaların yorumunu yaparken ki Kıbrıs Yüksek Mahkemesi’nin de sorumluluğudur Anayasa’nın altında- bu antlaşmaları ve müzakere sürecini ve hazırlık çalışmalarını dikkate almak zorundadır” diye açık hüküm var. Dolayısıyla, hukuki etkisini azaltan bir şey olarak söylemedim. Teknik açıdan söylüyorum.

İkincisi, Cem Hocanın sorusu. Bugün Kıbrıs halkının, herhalde KKTC halkını kastediyor Hocam, ne kadarı Türkiye’den göçmedir?

Hocam öncelikle şunu söylemem lâzım, bu benim uzmanlığım değil, ben bir uluslararası hukukçuyum. Ama şu ayırımı yapmak lâzım; bir kere şu karıştırılıyor: *De facto* nüfusla *de jure* nüfus arasında bir fark var. Kıbrıs'ta biliyorsunuz en az 60 bin civarında öğrenci, asker, asker ailesi, çalışmaya giden kesim var. KKTC vatandaşı olmayan bu insanların KKTC seçimlerinde oy kullanma hakkı yoktur, bunu bilelim. Ama diğerleri açısından, KKTC yurttaşı olan kişiler açısından hesaplamak da o kadar kolay bir şey değildir. Sebebi de çok basit: “Türkiye’den göçmedir” dediniz. Örneğin, Türkiye’den 1975’te oraya göçen insanların Kıbrıs’ta doğan çocukları nedir? “Göçme” midir? Kıbrıslı Türk müdür? Yani neyi nasıl tanımladığınıza bağlı olarak değişen ve çelişkili birtakım rakamlar vardır ortada. Ama benim görebildiğim kadarıyla, Türkiye kökenli KKTC vatandaşları ile Kıbrıslı Türklerin nüfusu arasında çok az bir fark vardır; ya da birbirine yakın rakamlar vardır. Yanılıyor olabilirim. Çünkü alanım değildir, onun için sorumluluk kabul etmiyorum bunu söylerken.

Bir diğer soru, 1960 Anayasası’ndaki veto hakkıyla ilgiliydi. Kıbrıs Türk tarafı bunu gündeme getirirken, tabii ki Anayasa’nın ilgili hükmü uygulansın diye gündeme getirmedi, getiremezdi de zaten. Çünkü biliyorsunuz o dönemde Cumhurbaşkanı olan Sayın Rauf Denktaş, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak seçilmemişti. O şekilde bir adaylığı yoktu. Dolayısıyla, prosedürel olarak Anayasa’daki o hükmün yerine getirilmesi mümkün değildi. Ama Kıbrıs Türk tarafı şunun altını çizdi ve bana kalırsa çok önemliydi bu süreçte: Bu antlaşmaların ve bu anayasanın ruhu bakımından iki toplumun temsilcisi de hemfikir olmadıkça bu türden değişikliklerin ortaya çıkmaması gerektiği noktasına vurgu yapmıştı. O anlamda önemliydi. Bir hukuki süreç içerisine, çözüm mekanizması içerisine bunu sokup kazanır mısınız? Bu, başka bir tartışmadır. Ama antlaşmaların ruhu bakımından böyle bir yanı vardı; onu gözden kaçırmayalım.

Son nokta, Orams konusunda. 2 gün önce, ATAD’nin bir karar çerçevesinde yaptığı bir yorum var. Buna göre, 1974 öncesi mal sahibinin, Kıbrıs’ın kuzeyinden 1974 öncesinde Kıbrıslı Rumlara ait olan taşınmaz malları satın alan ya da bunları kullanan ve aynı zamanda AB üyesi ülkelerin herhangi birinde bir asset’i (taşınmaz malı) veya bankada parası bulunan kişilere karşı Güney Kıbrıs’ta bir mahkemede dava açabilmesi ve daha sonra bunu götürüp AB üyesi ülkelerde tanıtması ve uygulatması (tanıtması ve temyizini) söz konusu

olabilecek. Bu yorumla birlikte bunun Kıbrıs sorununun çözümüne etkisi ne olur? Net iki şey söylemek durumundayım: Bir, kesinlikle Kıbrıs'ta taraflardan birinin pozisyonunu hukuken zayıflatan, diğerinin de pozisyonunu güçlendiren bir karar değil bu. Çünkü ATAD, "Mal sahibi 1974 öncesindeki taşınmaz malını olduğu gibi geri almalıdır" demedi. Böyle bir karar söz konusu değil. Rum mahkemesinin kararının içeriğinin sorgulanması da söz konusu değil. O anlamda bir pozisyon kaybı söz konusu değil. Kıbrıs Türk tarafı masada 1974 öncesindeki malların kısmen iadesi, kısmen tazmin edilmesi ve kısmen de takas edilmesi pozisyonunu tabii ki devam ettirecek. Bu karardan sonra bir pozisyon değişikliği olmayacak ve örneğin BM yetkilileri kalkıp Kıbrıs Türk tarafına ATAD'nin "Böyle bir kararı var. Dolayısıyla, pozisyonunuzu değiştirin" demeyecek, diyemez de ama siyasi olarak böyle bir kararın, böyle bir yorumun Kıbrıslı Rumları kesinlikle ama kesinlikle bir uyumsuzluk noktasına iteceği ve "Compromise" çözümden uzaklaştıracağı kesindir. Burada tartışma yoktur. Zaten hemen karar ertesinde Rum Hükümet Sözcüsü'nün yapmış olduğu açıklama da Rum tarafının bugüne kadar taşınmaz mallarla ilgili ortaya koyduğu pozisyonun "Bu kararla teyit edildiği" yönünde olmuştur. Dolayısıyla, umutlarımızı daha da kırmaktadır böyle bir yorum. Teşekkür ederim.

A. Haluk ÜLMAN

Cem bana 64 bin dolarlık bir soru sordu. Acaba harekât sonrasında Makarios'u geri getirseydik ve Başkanlık koltuğuna oturtsaydık durum daha iyi olmaz mıydı? Koşullara bağlı bir şey, yani kategorik cevap vermek mümkün değil. İç koşula bağlı, dış koşula bağlı. Bence Makarios'u geri getirmek mümkün değildi. Türkiye'de isyan çıkardı, iktidar ayakta kalamazdı. Bütün bunları dikkate almak lâzım. Ama getirseydik iyi mi olurdu? İyi olmayacağı kanısındayım. Ben Makarios'un oraya oturduktan sonra Türklerin haklarına riayet edeceğini, 1960 Anayasası'nı uygulayacağını hiç sanmıyorum. Bizim Suat Bilge'nin bir teşhisini, gözlemine söylemek istiyorum. İlk baştaki görüşmeler sırasında Suat Bilge Makarios ile görüşmek istemiş. Makarios onu yatak odasında kabul etmiş. Yatak örtüsü açık; yatağın altında kalaşnikof. Yani adam çeteci, çetecilikten gelmiş, kolay kolay eski adetlerinden vazgeçemez. Biz de içeride onu kolay kolay kendi kamuoyumuza kabul ettiremezdik diye düşünüyorum.

Makarios’la hiçbir değişiklik olmazdı, insan yedisinde neyse yetmişinde de odur. Hır çıkarmaya devam ederdi ve biz indirmek zorunda kalırdık ki o da büsbütün daha berbat bir olay olurdu.

Ersin ONULDURAN

Buyurun Şükrü Hocam.

Şükrü Sina GÜREL

Teşekkür ederim. Şimdi Cem Hocam bana “Sayın” dediği için ben de ona aynı soğukluk içerisinde, Sayın Eroğul’un sorduğu soruya atıf yaparak devam edeceğim. Türk ve Yunan faşizminin Kıbrıs’a yansımaları olmamış mıdır? ve 1961 başında ya da 1960’ların başında Türk ve Yunan solunun, daha doğrusu “Türk ve Rum solunun Kıbrıs’ta birlikte hareket etmesi imkânı varken bu gerçekleştirilmemiştir” dedi yanılmıyorsam, değil mi? Ya da buna benzer, evet. Şimdi galiba sevgili Cem Eroğul ile benim solculuk anlayışım arasında bir farklılık var. Çünkü ben solculuğu aynı zamanda tıpkı içeride toplumsal ilişkilerde olduğu gibi, dışarıya karşı da geniş halk kitlelerinin hak ve çıkarlarının savunulması ile özdeş görüyorum. O bakımdan benim solculuğumun bir ulusal damarı var ve tabii Türkiye’de ulus-devlete sahip çıkmanın da önde gelen bir görev olduğunu düşünüyorum Türk solu bakımından. Ama bunların da ötesinde, Kıbrıs ve Yunanistan’daki sola bakarsak, Kıbrıs ve Yunanistan’daki solda, yani hem Yunan solunda hem de Kıbrıs Rum solunda bu ulusalcı damarın çok daha güçlü olduğunu görürüz diye düşünüyorum. Meselâ, bu Yunan İç Savaşı sırasında çok ortaya çıkmıştır ve büyük ölçüde de Stalin’in Yunan İç Savaşı sırasında Yunan Komünist Partisi’ne destek vermemesinin temelinde de büyük ölçüde bu yatar. Moskova Antlaşması yatar; Winston Churchill ile yaptıkları, bir de bu yatar ve zaten o süreç boyunca da meselâ, Josef Stalin, iç savaş ertesinde, Yunan Komünist Partisi’nin bütün kadrolarının tasfiyesine önderlik etmiş, öncülük etmiş ve üstelik kendisine bağlı kadroları oluşturmuştur, Rum soluna gelince, Rum solundaki bu ulusal damar öylesine güçlüdür ki meselâ 1942’de AKEL Partisi kurulduğu zaman, AKEL’in kendi tüzüğünde en önemli, en başta gelen hedeflerinden biri olarak “Enosis” sayılır. AKEL Partisi’nin ilk programında ve ilk tüzüğünde bunlar vardır, “Enosis”

vardır. Nedendir bu? Bir kere, belki AKEL Partisi'nin ilkesiz bir biçimde ve Kilise ile rekabet etme ihtiyacı içerisinde olmasındandır. Ama bunu bilemeyiz. Fakat AKEL Partisi'nin uzun yıllardan son döneme kadar, yani yalnızca Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum toplulukları ayrı düştükten sonra değil, çok daha da öncesinden başlayarak bugünlere kadar olan Türk üyesi sayısı, bir elin 5 parmağını geçmez. Ayrıca, AKEL Partisi, biraz İngiliz İşçi Partisi modeline yakın bir biçimde sendikalara dayalı olarak siyaset üreten bir siyasal parti olmuştur ve AKEL'e destek veren ya da bağlı olan ikisini de söyleyebilirsiniz, sendikaların hiç birinde, yine bir elin 5 parmağının sayısını geçecek Türk üye yoktur ve Kıbrıs'ta her zaman maalesef başka alanlarda olduğu gibi, bu toplumsal mücadele alanında da Türk ve Rumlar ayrı düşmüştür, ayrı örgütlenmişlerdir. Dolayısıyla da, Rum solunun bu ulusal niteliği dolayısıyla, zaten Rum solu ile birlikte hareket eden Türkler de, "Türk solu" diye söyleyebileceklerimiz, kendi toplumlarına yabancı düşmüşlerdir, yabancı kalmışlardır ve yalnız kalmışlardır. Buradaki günahı Türkiye'deki faşist eğilimlere bağlamak yerine Kıbrıs'taki Rum solunun niteliğine iyi bakmak gerekir.

İkincisi, yine değerli Cem Eroğul'un sorduğu bir soru: 1995'te zaten "Türkiye Kıbrıs'ın Türkiye'den ayrı bir şekilde AB'ye girmesine evet dememiş miydi?" sorusu. Aynı soruyu bana hem Richard Hollbrooke'a hem de Thomas Miller'a sordular. Daha doğrusu, daha kuvvetle sordular. Çünkü onlar böyle bir şey olduğunu iddia ediyorlardı. Ben de onlara aynen şunu söyledim: "Türkiye Cumhuriyeti'ni, şu ya da bu yetkilinin, şu ya da bu yemek masasında verdiği sözler hiçbir şekilde bağlamaz. Eğer Türkiye Cumhuriyeti adına verilen böyle bir taahhüt varsa, bana onun belgesini gösterin; ben de o zaman Türkiye Cumhuriyeti'ni şimdi temsil eden biri olarak buna uyayım" dedim ve öyle de bir belge önüme gelmedi, öyle bir laf da bir daha edilmedi. Ama eğer soruyorsanız, şu doğrudur: 1995 Gümrük Birliği'ne giden süreç içerisinde, o zamanki Başbakan ve o zamanki Dışişleri Bakanı, herhalde birtakım gayri resmi toplantılarda, birtakım yemek toplantılarında vs. öyle bir izlenim vermişlerdir. Ama bu izlenim daha sonra monşerlerimizin, değerli monşerlerimizin, değerli Dışişleri mensuplarımızın tam Gümrük Birliği'ne katılım öncesi aynı Dışişleri Bakanı'na verdirdikleri bir mektupla da giderilmiştir. Dolayısıyla, devlet olarak böyle bir sözümüz yoktur.

Bu vetoyla ilgili soruya zaten Kudret cevap verdi. Genç arkadaşımın unutmaması gereken bir şey var: Şimdi, BM'nin filanca kararı falanca kararı, bunlar Türkiye'nin Kıbrıs'taki müdahalesine son vermesini öngören kararlar. Statükoyu ne kadar koruyabiliriz, kendimizi ne kadar haklı hissedebiliriz? Ben bu konuda şunu söyleyeyim ve çözüm nedir? Kıbrıs'ta çözüm, bir kere en baştan söyleyeyim, iki devletli çözümdür. Başka bir çözüm olmaz. Dünyada zaten maalesef, maalesef diyeyim, etnik sorunlara, ulusal kimlikle ilgili sorunlara ayrılıktan başka bir çözüm bulunamamıştır şimdiye kadar.

Melek FIRAT

Çok özür dilerim, Kürtler için de aynı şeyi düşünüyor musunuz o zaman Hocam?

Şükrü Sina GÜREL

Eğer bunu bana soruyorsanız, önce o zaman o Kürtlerin acaba ne istediğini bana söylemesini sağlayın ya da hepimize birlikte söylemesini sağlayın, ondan sonra çözümü beraber konuşalım.

Şimdi, dolayısıyla çözüm iki devletli çözümdür. Başka bir çözüm yoktur, başka bir şekilde gerçekçi ve kalıcı olmayacaktır Kıbrıs'ta. Bir de şunu söyleyeyim: Türkiye açısından baktığınızda da, aslında tabii ki konu Kıbrıslı Türkler bakımından Türkiye'yi ilgilendirmektedir. Ama Kıbrıslı Türkler açısından bakılmadığında da, Kıbrıs konusu Türkiye'yi çok yakından ilgilendirmektedir. Shakespeare Othello'yu ne zaman yazmıştır? Biliyor musunuz? 1513. Türkler Kıbrıs'ı ne zaman almıştır? Onu biliyor musunuz? 1571. Demek ki Shakespeare Othello'yu Türkler Kıbrıs'ı almadan yaklaşık 50–60 yıl önce yazmıştır ve Shakespeare Othello'da ne söyler biliyor musunuz? Bir Venedikli amiral Othello'ya şunu söyler: “Bu Türkleri hesaba katmadan Kıbrıs'ta adım atmak mümkün değildir; er geç Kıbrıs'la ilgileneceklerdir, bu ada Türkler için hayati öneme sahiptir.” Yıl 1513. Aynı şeyi ben başka türlü söylemek istiyorum şimdi: Bakın, Türkiye'nin bütün Batı limanları nefes alamaz duruma geldi İkinci Dünya Savaşı'nda. Yani önce İtalyan, sonra Alman işgali altında oldu İkinci Dünya Savaşı'nda. Türkiye'nin tek nefes aldığı yer güneydeki limanları olmuştur. Kıbrıs adasından, Beşparmak Dağları'ndan

Türkiye'ye doğru baktığınız zaman, henüz denizde buharlaşma başlamadığı zaman, Torosları çok net bir şekilde görebilirsiniz. Kıbrıs'tan kalkan bir savaş uçağı Türk karasına 5 dakikayı geçmeyen bir süre içerisinde varabilir ve bütün bunları hesaba katarak ben şunu söylüyorum, daha önce de, belki Kıbrıslıları biraz gücendirmek pahasına söyledim: Dedim ki 2002 yılında, “Elbette Türkiye için Kıbrıs, üzerinde Kıbrıslı Türkler yaşadığı için önemli bir yerdir. Ama üzerinde bir tek Kıbrıslı Türk yaşıyor olmasa dahi, Kıbrıs adası Türkiye için yaşamsal öneme sahiptir.”

Teşekkür ederim.

Melek FIRAT

Önce öğrencilerime bir şey söylemek istiyorum ve tabii Şükrü Hocaya: Arkadaşlar, söylediklerinize saygı duyulup duyulmamasının, eğer söylediğinizi hiçbir çıkar bağı olmadan, sadece aklınızla, vicdanınızla ve ahlakınızla söylüyorsanız, sizin için çok da önem taşımaması gerektiğini ve durduğunuz noktada durmanız gerektiğini bana Şükrü Hocamın, Hoca olduğu, benim öğrenci olduğum dönemde Mülkiye öğretti. Dolayısıyla da, eğer hani bunu benim için söylüyorsanız, ben aklen, vicdanen hür ve bağımsız olarak söylediğimi söylediğim için bundan çok rahatsız olmuyorum. Onu baştan belirteyim, yanlış da söylüyor olabilirim, bu önemli değil.

Şimdi, soruların cevabına gelirse: “Milli dava” mıdır Kıbrıs, değil midir? Bence “milli dava nedir?” sorusuna cevap vermek lazım. Çünkü bir kere, Misak-ı Milli sınırları içerisinde yoktur Kıbrıs ve Kıbrıs'ın bizim dış politika gündemimize girmesi 1950'li yıllarda, sizin de bildiğiniz gibi, İngiltere'nin Türkiye'yi konuya çekmesiyle olmuştur ve ondan sonra da, demin Haluk Hocam dedi: “Önümü göremiyorum, durmadan farklı şeyler söylüyorlar.” Ben Türkiye'nin Kıbrıs tezlerini arka arkaya saysam dehşete düşersiniz: “Bu nasıl milli dava bu kadar tez değiştirilir mi bir milli davada?” diye. Dolayısıyla, “Milli dava nedir?” dersiniz, ben Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde Türk halkının refah seviyesinin yükseldiği mutlu bir Türkiye'nin “milli dava” olduğunu düşünüyorum. Bunun dışındaki davalar, hele Kıbrıs, hakikaten sonradan eklenmiş bir davadır ve öyle bir “Milli dava”dır ki; Kıbrıslı Türklerle ilişkimizi bile sorunlu hale getirmiş bir milli davadır. Dolayısıyla da, evet, benim için de bir

“milli dava” değildir ve ben şuna inanırım ki Türkiye Cumhuriyeti, AKP Hükümeti’nden bahsetmiyorum, daha önceki hükümetlerden de bahsediyorum. AB yöneliminde, 1980’ler ve 1990’lar da buna dahil olmak üzere Kıbrıs konusunu çok rahat gözden çıkarabildi. Evet, Türkiye 1997’de AB’ye “hayır” resti çekti; ama AB zaten Türkiye’yi adaylar arasında saymadı. Dolayısıyla, hep koz olarak kullanır Türkiye bunu. Samimi değildir bu “milli dava” lafı, onun için de bir söylemdir, iç politikada da dış politikada da kullanılır. Onun için de bence “milli dava” değildir.

“Nasıl bir dönüşüm?” diyorsunuz. Sayın Ahmet Davutoğlu bunun için 800 sayfalık bir kitap yazmış, hükümet programları belli. Dönüşüm şu: Küreselleşen dünyada Türkiye Kafkasya, Orta Doğu ve Balkanlar gibi bölgelerle, buradaki sorunlarla kendisini doğrudan ilgilendirmese bile ilgilenmek zorunda. Çünkü artık sorunlar, yani AKP’nin hükümet programını söylüyorum aslında; siz ilgilenmeseniz de size geliyor. İslâmi terör eğer ülkede varsa, sizin sorunuz. Ama bu, aynı zamanda bölgede Hizbullah varsa, Hamas varsa, “benim sorunuz” diyemezsiniz ve tek başınıza halledemezsiniz. Dolayısıyla, bölge gücü olabilmek, bölgeyle sorunlu olarak mümkün değil. Kafkaslar’da ve Kosova’da etnik kıyım oluyor vs. Oradaki Müslüman azınlığı ihmal edemezsiniz. Dolayısıyla, “Oradaki sorun benim sorunuz değil” diyemezsiniz. Ermeni sorunu var, Azeri sorunu var. Size yansıyor. Dolayısıyla, AKP’nin yapmak istediği dönüşüm, daha geniş çaplı bir bölge politikaları okuması yapmak, Türkiye’yi bunun içine yerleştirmek ve sorunları ancak böyle çözebilmek. Çünkü şu anda Türkiye’nin iç politika sorunları dediğimiz şey, küresel sorunlar aslında.

“Çözumsuzlük çözümdür,” ben demedim böyle bir şey. O bir tarzdır. Şükrü Hoca da söyledi: “Benim çözümlüm iki devletli çözüm”dür. Evet, bu böyledir. Bir anlamda da hakikaten çözümdür. “Kan akıyor, kavga yok;” ama Türkiye açısından çözüm değil. Kıbrıslılar açısından çözüm olabilir; ama Kıbrıs sorunu durduğu sürece Türkiye’nin dış politikasında başka alanlarda sorunlar yaratıyor.

“Ulusal davamız kalmamıştır” dediniz, Cem Hocam, haklısınız. Burjuvazinin de kalmadı. Çünkü küreselleşen sermayenin ulus-devletin sınırlarını aştığı bir yerde ulus-devlet yoktur. Dolayısıyla, siz hala ne kadar “biz ulus-devletiz” dersiniz deyin, klasik anlamda artık

bir ulus-devlet değilsiniz. Dünyanın birçok devleti de değil aslında. Dolayısıyla, hiçbir devletin artık ulusal burjuvazisi yok. Paranın, sıcak paranın durmadan yer değiştirdiği bir dönemde, siz inatla “ulusal burjuvazimiz olacak, milli davamız olacak” diyorsunuz. Şimdi bu zaten bir düşünce ve bunu da değiştirmeye çalışmıyorum. Saygı duyuyorum. Çünkü o dönemde oluşmuş bir düşünce. Ama şunu söylemek herhalde AKP hükümetine haksızlık olmaz: Sayın Kemal Derviş’in eklenme politikası AKP’nin değildi. Ulusalçı, en ulusalçı hükümetimiz Amerika’dan Kemal Derviş’i getirdi ve bugün AKP o dönemin politikasını izliyor. Dolayısıyla, baktığınız zaman, bu küreselleşme süreci AKP ile başlamış bir süreç değil. Çok milliyetçi hükümetlerimiz, Sayın Turgut Özal’ı hadi hariç tutalım, milliyetçi değildi, öyle kabul edilmiyordu, yani 1990’lı yılların bütün hükümetleri, bu küreselleşme sürecine çok iyi eklenmişler, söylemlerini değiştirmediler. Ama bizatihi şimdi AKP hükümetinin izlediği politikanın ekonomik altyapısını oluşturdular. Ben şimdi AKP’ye karşı çıkarken, ki çıkıyorum bugünkü konuşmama rağmen, Türkiye Cumhuriyeti’nin dış politikası açısından çıkmıyorum. Ama ekonomi politikası ve bunun yansımaları gereken dış politika bu. Ama ben o ekonomik yapılanmaya, Şükrü Hocanın da içinde bulunduğu hükümet döneminde de karşıydım, bugün de karşıyım, o ayrı bir şey siyasi tavır olarak. Ama şimdi yapılmak istenen şey, bu politikayı uygulamak ve daha doğru uyguluyorlar diyeyim.

Can Hoca’nın sorusuna cevap vermek istiyorum. “AKP Kıbrıs’a daha az karışıyor” demedim. Ben uzun konuşmadım, hakikaten süre azdı. Ama şunu söylemek istiyorum. Tabii ki karışacak Türkiye ve Türkiye karışmazsa Kıbrıs Türkleri bunu rica edecek durumda şu anda. Dolayısıyla, Türkiye Kıbrıs Türklerini bırakmaz, hakkı da yok bırakmaya. Çünkü öyle bir durumlar ki şu anda bir kere, destek olunması gerekir. Rumlarla uzlaşmıyorlar; çok açmazdalar. Tabii ki Türkiye karışacaktır, tabii ki Türk hükümetleri kendi çıkarları doğrultusunda siyasi iktidarı belirleyecektir. Ama AKP daha az göze batarak yapıyor bunu. Ama daha önemlisi şunu söyleyeceğim: Bu sürece baktığımızda, şöyle bir şey dediğini hatırlıyorum şimdiki Başbakan’ın: Rauf Denktaş’ın “Türkiye’ye gelir orada mücadelemi sürdürürüm, gerekirse Türk dünyasına giderim” sözüne karşılık, “Önce kendi halkının desteğini arkana alacaksın.” Dolayısıyla, vurguyu buna yapmaya başladı bu hükümet. Arkasından, Türkiye Cumhuriyeti sürekli olarak kendisi ile KKTC arasına bir mesafe

koymaya çalışıyor. Ama biliyorsunuz, bizim siyasiler çok karışıkırlar, muhtemelen gizli ellerden bir şeyler gitmiştir. Yine de, burada televizyona çıkıp en azından eskisi kadar doğrudan konuşma yapılmadığını düşünüyorum. Ergenekon davasına isterseniz hiç girmeyelim. Dolayısıyla imaj değişti, devlet aynı olsa da. Ben zaten bu değişen imajın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu Kıbrıslı Türkler için de, bizim için de gerekli. Biz iki ayrı kardeş devletiz. Bunu içimize sindirmek zorundayız.

Son bir şey daha söyleyeceğim, ekleyeceğim ve bitiriyorum: Şimdi AKP hükümeti, evet siyasi irade orada, o belirliyor; ama unutmayın ki aynı Dışişleri Bakanlığı ile çalışıyor. Yani, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Sayın Ertuğrul Apakan ki, Kıbrıs konusunda herhalde Şükrü Hocayla yarışacak bir katılıkla Kıbrısçıdır ve çok saygı duyduğum bir Kıbrısçıdır. Dolayısıyla, AKP hükümetinin izlediği dış politika bu kadar aykırı bir dış politikaysa, Türkiye'yi uçuruma götürüyorsa, nereye dönüştüğünü bilmiyorsak, 50 yıldır bu devletin bürokrasisinde herkesin saygı duyduğu Dışişleri diplomatlarından hiç onurlu bir tanesi yok mu “bu hükümetle çalışmam” diyecek, istifa etmeyecek? Şimdi siz inanıyor musunuz ki AKP bu kadar uçuruma götürüyor ve ben buna inanmıyorum. En azından Sayın Ertuğrul Apakan'ı şahsen tanıyorum. Bu noktada olacak olsa, bu görevi yapmayacağını düşünüyorum. Dolayısıyla da, çok ciddi bir bürokrasisi vardır Türkiye'nin, Dışişleri bürokrasisi vardır, çok iyi bir askeri bürokrasisi vardır. AKP'nin politikasının arkasında alınan kararlar var, MGK'da alınan kararlar var, “Kıbrıs'ta görüşmeler sürecektir” diye. Ordu oradaydı. Şimdi bütün bunları sayıp da “AKP ülkeyi uçuruma yolluyor” deyince, ben bunu sadece siyasi ideolojisine ve siyasi geçmişine bağlılıkla açıklayabiliyorum.

Çok teşekkür ederim.

Ersin ONULDURAN

Çok teşekkür ederiz. Arkadaşlar, bu paneli kapatıyorum. Ömer Hocam izninizle ve hepinize çok teşekkür ederiz, katıldığınız için. İyi akşamlar dileriz.

